

Збірник наукових матеріалів
XXXIX Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ НАУКИ»

20 січня 2020 року

Частина 3

м. Вінниця

Сучасний вектор розвитку науки, XXXIX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 20 січня 2020 року. – Ч.3, с. 92.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXXIX Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Сучасний вектор розвитку наук», 20 січня 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Педагогічні науки

<i>Артеменко И.Ю.</i> МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ, ИЗУЧАЮЩИХ РУССКИЙ ЯЗЫК.....	5
<i>Бандура А.Я.</i> МЕТА ТА ЗМІСТ ПЕРВИННОЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ШКІЛЬНОГО БУЛІНГУ	10
<i>Безвугляк О.А.</i> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ - ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	16
<i>Вінчур Х.І., Милянник Л.В.</i> ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ НА РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	19
<i>Воскова І.В.</i> АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МОРЯКІВ	24
<i>Данильчук Ю.О., Блищик А.В.</i> ПЕДАГОГІЧНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПЕДАГОГА	28
<i>Karasova O.V.</i> STUDENTS' INDEPENDENT WORK WHEN DEVELOPING ENGLISH COMMUNICATION	36
<i>Ковальчук Х.П.</i> РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	38
<i>Козюмич Т. М., керівник Хомюк Н. В.</i> ВИКОРИСТАННЯ КОНТУРНИХ КАРТ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	42
<i>Король Т. А.</i> САМОСТІЙНІ ЗАНЯТТЯ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	46
<i>Кравчук А.В., Стасюк М.В., Смаль С.Ю., Табак Н.В.</i> НАПРАВЛЕНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	50
<i>Кривич Н.Ф.</i> ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ФОРМАЛІЗМУ У НАВЧАННІ ПРАВОЗНАВЦІВ.....	54
<i>Лисаков С.В.</i> ПРОВІДНИЦТВО ТА ПРОСВІТНИЦТВО	57
<i>Литвин А.Ф.</i> ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	64

<i>Марцинюк Є.В., науковий керівник Хомюк Н.В.</i> МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	68
<i>Марцинюк Є.В., науковий керівник: Хомюк Н.В.</i> СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПРИРОДОЮ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	72
<i>Марченко Т.В.</i> ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ШКОЛЯРА	76
<i>Огородник Н.С.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ СВІДОМОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ МАЙБУТНІХ МОРЯКІВ.....	81
<i>Одинцова Т.А.</i> ГУМАНИТАРНЫЕ ДИСЦИПЛИНЫ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ.....	85
<i>Омельченко В.П.</i> ПОРТФОЛІО – ФОРМА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА КОЛЕДЖУ	87

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ, ИЗУЧАЮЩИХ РУССКИЙ ЯЗЫК

Артеменко И.Ю.

преподаватель русского языка

подготовительного отделения

Киевского национального университета

имени Тараса Шевченко

г.Киев, Украина

Самостоятельная работа студентов, изучающих русский язык как иностранный (РКИ), характеризуется как одна из важных работ в учебном процессе. Это планируемая учебная, научная, исследовательская деятельность студентов, которая выполняется во внеаудиторное время по заданию преподавателя, но без его участия.

К современному специалисту, выпускнику высшего учебного заведения предъявляются высокие требования, среди которых особое значение имеет наличие у выпускников умения самостоятельно добывать информацию из различных источников, систематизировать ее, давать ей оценку. Формирование такого навыка происходит в течение всего периода обучения (в нашем варианте речь идет о подготовительном отделении). Для этого необходимо участие студента в практических/ аудиторных занятиях, в выполнении контрольных заданий и тестов, в выполнении курсовых работ, в подготовке информационных сообщений, в создании материалов-презентаций.

Методические рекомендации для внеаудиторной самостоятельной работы студентов РКИ составлены в соответствии с рабочей учебной программой по дисциплине «Русский язык». Например, для студентов-гуманитариев подготовительного отделения 2019/2020 уч.г. обучения в первом семестре предусмотрено 408 часов аудиторной работы и 210 часов самостоятельной работы. Во втором семестре – 252 часа аудиторной работы и 138 часов самостоятельной работы. Из этого примера видно, что на самостоятельную работу выделяется до 60% от всего учебного процесса.

Какова же цель выполнения самостоятельной работы?

- обеспечение профессиональной подготовки студентов;
- формирование и развитие всех компетенций;
- закрепление полученных теоретических знаний;
- развитие познавательных способностей и активности студентов;
- развитие исследовательских умений.

Каковы задачи самостоятельной работы студентов?

- закрепление и расширение полученных теоретических знаний и умений по курсу «Русский язык»;
- овладение практическими навыками работы с литературой;
- умение находить и выделять главное в изучаемом материале.

Для организации самостоятельной работы студентов очень важным моментом является определение видов заданий, их содержание и характер.

Работы могут быть:

- фронтальные(общегрупповые) – все студенты выполняют одно и то же задание;
- групповые – студенты разбиваются на небольшие группы (4-6 человек);
- парные (выполнение заданий по парам);
- индивидуальные (каждый студент выполняет отдельную работу).

Такие виды заданий позволяют формировать у студентов:

- понимание значимости своей профессии ,проявлять к ней интерес;
- умение решать проблемы,оценивать риски и принимать решения в нестандартной ситуации;
- умение осуществлять поиск информации,необходимой для решения профессиональных задач;
- самостоятельно определять задачи профессионального развития, заниматься самообразованием;
- быть готовым к изменению технологий в профессиональной деятельности.

Самостоятельная деятельность студента определяется содержанием учебной дисциплины и степенью подготовленности студента. Можно выделить следующие виды самостоятельной работы:

для овладения новыми знаниями:

- чтение текста;
- составление плана текста;
- перевод на родной язык новых слов;
- = выписка из текста определенных слов и словосочетаний;
- ознакомление с новой грамматикой (может работать языковая догадка).

Для закрепления и систематизации знаний:

- работа над учебным материалом (дополнительная литература, аудио- и видеозаписи);
- ответы на контрольные вопросы;
- выделение главных моментов текста;
- подготовка к выступлению по тексту (выступлению на семинаре, конференции);
- подготовка к сообщению-презентации.

Для формирования компетенций:

- выполнение упражнений по образцу;
- выполнение вариативных упражнений;
- подготовка к игровым заданиям;
- ведение рабочей тетради.

Как же осуществляется контроль результатов самостоятельной работы студентов? Данный контроль осуществляется по трем направлениям:

- учитывается умение студента производить разбор звуков речи, слова, предложения, правильность прочтения текста (орфоэпический контроль);
- учитывается умение студента выражать свое отношение к действительности в устной и письменной форме (монологическое высказывание);
- учитывается уровень развития коммуникативной компетенции студента, умение конструировать предложение, умение логически передавать содержание текста, вступать в диалог-задавать вопросы и отвечать на них.

Формами контроля могут быть следующие виды работ:

- письменные работы;

- изложения с творческим заданием;
- сочинения на различные темы
- рефераты, диктанты;
- тестирование;
- организация самопроверки, взаимопроверки в группе;
- обсуждение результатов на занятии;
- устный опрос;
- организация творческих конкурсов и т.д.

Итак, как мы видим из вышеизложенного, организация самостоятельной работы студентов требует серьезного методического подхода. Можно ли добиться положительных результатов простым перенесением 60%-70% упражнений в поле самостоятельного изучения?

Общим местом в методике РКИ является утверждение огромной роли преподавателя в процессе обучения. В его задачу входит определение объема и содержания необходимого материала, организация учебных действий таким образом, чтобы они давали наилучший результат, создание мотивации для успешного усвоения материала, осуществление контроля учебной деятельности. Традиционной формой проведения занятий при обучении РКИ является урок. Отсюда можно сделать вывод, что правильно подобранные задания для самостоятельной работы студента могут оказать ему неоценимую помощь в изучении русского языка. Примеры таких заданий были описаны выше.

После окончания подготовительного факультета студент планирует учиться дальше в одном из университетов страны. Ясной становится необходимость проведения предварительного тестирования студентов при поступлении на 1-й курс основных факультетов. Тесты для этого должны быть составлены по иному принципу: с переориентацией задачи с проверки соответствий остаточных знаний студентов оценке, поставленной им на подготовительном факультете, на задачу выявления тех пробелов в знаниях конкретного студента, которые требуют дополнительной проработки в ходе самостоятельной работы.

Очевидно, в смешанной аудитории, где обучаются студенты, имеющие разные родные языки и языки-посредники (т.н. интернациональные группы), а также имеют разный уровень подготовки, самостоятельная работа – это тот шанс, который позволит подтянуться отстающим,

Поэтому он приобретает большое значение. Очень важен для студента научный стиль речи. Он помогает студентам понимать лекции, делать доклады. В последнее время мы не имеем возможности даже на подготовительном факультете, в силу специфики набора студентов, давать студентам материал по научному стилю речи по темам их специальностей. В одной аудитории на занятии сидят студенты разных специальностей. И вот тут самостоятельная работа студента может снять эту проблему.

« Образовательный процесс предполагает большую самостоятельность обучаемого... В таких условиях значительно повышается ответственность самих учащихся за успех своего обучения.» Так полагает А.Б. Есмагулова. Но без руководящих и направляющих указаний преподавателя самостоятельная работа студента не даст ожидаемого результата.

Одним из видов самостоятельной работы студента является научно-исследовательская работа. Этот вид деятельности предполагает самостоятельное формулирование проблемы и ее решение. Роль преподавателя и роль студента в этом случае значительно усложняются, так как основной целью является развитие у студентов исследовательского, научного мышления. Такой вид деятельности не под силу всем студентам, необходимо учитывать индивидуальные особенности студента. На подготовительном факультете практикуются презентации. Студент-иностранец участвует в научной студенческой конференции. Каждый студент подбирает себе тему, огласно с тематикой конференции. Создание материалов презентаций – это вид самостоятельной работы по созданию наглядных информационных пособий, выполненных с помощью мультимедийной компьютерной программы Power Point/Этот вид работы требует координации навыков студента по сбору, систематизации и сбору работы. Создание материалов – презентаций расширяет методы и средства обработки, формирует у студентов навыки работы на компьютере

Література:

1. Акишина А.А. Учимся учить. Курсы, 2010, 256с.
2. Акипкина Л.Н. Дискуссия как интерактивная форма преподавания РКИ/ Вестник РУДН. Серия «Русский и иностранные языки и методика их преподавания»..№4.с.5-12.
3. Есмагулова А.Б. Организация самостоятельной работы учащихся на основе технологии «Языковой портфель»6 Международная студенческая электронная научная конференция»Студенческий научный форум» 15 февраля-31 марта 2014 года.
4. Жидкова Г.Ф., Молоков С.В., Шаклеин В.М., Шорунова Н.Г. Учебный видеокурс»Русская речь»по кинокомедии «Бриллиантовая рука».М.;Изд-во РУДН,1999,146с.

УДК 373.064.3:343.5

Педагогічні науки

МЕТА ТА ЗМІСТ ПЕРВИННОЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ШКІЛЬНОГО БУЛІНГУ

Бандура А.Я.

*студентка педагогічного факультету
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Актуальність та необхідність вивчення явища шкільного булінгу зумовлюється збільшенням кількості його проявів в українських школах. Звертає увагу той факт, що педагоги дистанціюються від цієї проблеми, спостерігається недостатня поінформованість педагогів та й самих школярів про причини та форми булінгу в взаєминах між учнями.

Проблема принижень у дитячому колективі або вирішувалась директивно – з нав'язуванням понять «ганьба», «кругова порука», «колективна відповідальність» – що ще більше загострювали стосунки в колективі, або не вирішувалась зовсім. А тому, першочерговими завданнями педагогів закладів

загальної середньої освіти є попередження булінгу в учнівському колективі. Тому важливою є профілактика боулінгу в закладах загальної середньої освіти.

Більшістю вчених (О. Барліт, О. Кормило, А. Король, Л. Лушпай, Т. Серова) булінг визначається як вид соціальної агресії, коли домінуючий індивід (чи група) навмисно йде на заподіяння шкоди іншому.

На основі поглядів вчених нами булінг визначено як насильство, цькування, жорстоке поводження, агресія, тортури, які здійснені умисно і проявляються в тривалих, неодноразово повторювальних діях фізичного та/або психічного характеру з боку особи або групи осіб, які володіють певними фізичними, адміністративними, психологічними перевагами і чиняться з визначеною метою: залякати, примусити зізнатися у чомусь, покарати за вчинення якогось діяння тощо.

Отже, булінг можна розглядати як насильницьку поведінку однієї людини стосовно іншої, яка здійснюється навмисно і часто повторюється.

Ю. Савельєв та Т. Салата визначили такі характерні особливості шкільного булінгу:

- явище булінгу з'являється ще в старшому дошкільному віці;
- частота фізичного булінгу збільшується у початковій школі і в 3 – 6 класах досягає піку, а потім знижується;
- ініціаторами булінгу часто виступають учителі; в старших класах учні частіше, ніж в молодших, повідомляють про ситуації систематичного приниження з боку вчителів;
- хлопчики-агресори більше схильні до фізичного насильства. Дівчатка – до психологічного і вербального, до створення ситуацій виключення для жертв булінгу;
- жертвами булінгу в однаковій мірі можуть бути і дівчата, і хлопці;
- частота вербального булінгу і соціального виключення з віком не знижується і набуває певної регулярності у підлітковому віці;
- причиною булінгу може бути та чи інша відмінність дитини – її невідповідність будь-яким, прийнятим у певній групі, стандартам;

– від одного до двох відсотків дітей є постійними жертвами шкільного булінгу;

– з віком однолітки все менше співчують жертві [3, с. 71 – 79].

Аналіз педагогічної літератури засвідчив, що шкільне насильство розглядається як соціально-психологічне явище, для якого характерне використання будь-яких дій однієї людини щодо іншої (учень-учень, учитель-учень, учень-учитель) в умовах освітнього середовища, внаслідок яких завдається шкода фізичному і/або психічному здоров'ю індивіда. При цьому слід враховувати, що шкільне насильство: є явищем довготривалим та систематичним; його породжують не випадкові дії, а навмисні; характеризується порушенням особистих прав і свобод конкретної людини; спрямоване проти суб'єкта навчального середовища, який не в змозі захиститися у фактичній ситуації [5, с. 6]. Тому важливою є соціально-педагогічна профілактика шкільного боулінгу.

Термін «профілактика» трактується як «охороняти», «оберігати», «попередити»; як сукупність заходів, спрямованих на запобігання виникнення та поширення чого-небудь, на збереження порядку тощо [2, с. 830]. Профілактика особливо актуальна для вирішення соціальних проблем і негативних соціальних явищ, попередження яких є простішим, ніж подолання їхніх негативних наслідків [1, с. 21-29].

На основі аналізу соціально-педагогічної літератури соціально-педагогічну профілактику шкільного булінгу визначаємо як систему заходів, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків, попередження виникнення агресії, цькування, залякування, жорстокого поведіння та інших проблем та девіацій особистості.

Суб'єктами соціально-педагогічної профілактики булінгу в шкільному середовищі є педагогічний колектив, батьки, учнівське самоврядування. Об'єктами соціально-педагогічної профілактики булінгу в шкільному середовищі є учні. У випадках, коли їхня діяльність спрямована на

самовиховання в собі стійкості до негативної поведінки, перелічених об'єктів називаємо суб'єктами соціально-педагогічної профілактики.

Отже, суб'єктами соціально-педагогічної профілактики булінгу в закладах загальної середньої освіти є педагогічний, учнівський колективи, батьки та самі учні.

На сьогодні вчені виділяють три види соціально-педагогічної профілактики шкільного булінгу: первинна, вторинна, третинна. У контексті нашого дослідження прослідкуємо особливості первинної соціально-педагогічної профілактики булінгу в закладах загальної середньої освіти.

Метою первинної соціально-педагогічної профілактики булінгу в школі ми визначаємо формування в підлітків особистісного і соціального імунітету проти жорстокого поводження, цькування, залякування інших; емоційне відторгнення різних форм насилля не лише на рівні знань, умінь, розуміння, усвідомлення, а і на рівні відчуттів, підсвідомості; підвищення психологічної стійкості до впливу культу насилля [1].

У роботі з підлітками завданнями первинної профілактики булінгу є: формування досвіду антибулінгово-спрямованої поведінки учнів, імунітету до негативного впливу насильницької інформації та антиособистісних форм поведінки; формування правильного розуміння наслідків; виховання культури дозвілля й свідомого, бережливого ставлення до свого здоров'я і здоров інших; стимулювання психологічної саморегуляції особистості, умінь самоконтролю та самооцінки поведінки; розвиток соціально-позитивної спрямованості особистості; створення умов для самореалізації підлітка через включення у позитивну альтернативну діяльність; підтримка дитячо-молодіжних ініціатив [4, с. 60].

На сучасному етапі розвитку теорії і практики розроблено основні напрями соціально-педагогічної профілактики (підвищення поінформованості, формування свідомості, апеляція до цінностей і знань, підвищення життєвої компетентності та ін.) [4, с. 61], на основі яких нами визначено напрями соціально-педагогічної профілактики булінгу (табл. 1).

Змістові напрями соціально-педагогічної профілактики булінгу

<i>№ з/п</i>	<i>Напря́м</i>	<i>Змі́ст напра́му</i>
1.	Підвищення поінформованості	цілеспрямоване, вільне, не ізольоване від реалій життя інформування підлітків про шкідливі наслідки булінгу, чинники ризику, їх виникнення і механізми впливу;
2.	Формування свідомості	виховання свідомого ставлення до проблеми булінгу, його наслідків, реальна оцінка ризику такої поведінки для себе; позбавлення ілюзій і міфів, які могли сформуватися під впливом дезінформації і масової культури;
3.	Апеляція до цінностей і знань	вплив на інтелектуально-мотиваційну сферу підлітків, формування в учнів навичок аналізу і критичної оцінки інформації, котрі фокусуються на підвищенні стійкості до негативних соціальних впливів завдяки ціннісним установкам, спрямованості на культуру поведінки;
4.	Надання альтернативи	формування в підлітків позитивних установок щодо недопущення проявів жорстокого поводження, цькування, залякування, виховання пріоритету культури поведінки, гуманності, толерантності, свідомої життєвої активності, вироблення стратегій альтернативних життєвих програм;
5.	Створення позитивного середовища	створення умов, за яких підліток може максимально проявити свої здібності і можливості (інтелектуальні, творчі, організаторські тощо), збільшення міри самостійності дитини, активізація внутрішніх ресурсів клієнта, допомога у розвитку самопомогі виховання;
6.	Виховання протидії	оволодіння підлітками навичками аналізу своєї поведінки, розширення діапазону можливих її варіантів у складних ситуаціях примусу, подолання стандартності у використанні способів відмови шляхом навчання людини більш різноманітної та багатой нюансами поведінки, вміння чинити опір асоціальному впливу близького оточення, ЗМІ, кіноіндустрії, що пропагують зразки девіантної поведінки;
7.	Підвищення життєвої компетентності	формування комунікативних навичок, уміння долати життєві труднощі, розвиток навичок життєтворчості, навчання будувати життєві перспективи (близькі і віддалені) і досягати їх, активізація життєвого потенціалу особистості;
8.	Психокорекція	робота з особистісною проблематикою та надання адекватної допомоги в подоланні проблем; емоційне навчання; корекція соціально-психологічних особливостей особистості, вплив на рівень домагань і самооцінку тощо.

Серед методів первинної соціально-педагогічної профілактики нами визначено: інформування, приклад, переконання, навіювання, робота в громаді, мікросередовищі, сім'ї. Серед форм просвітницької роботи щодо попередження булінгу в школі є: лекції, бесіди, диспути, організація акцій, клубів з правових знань; організація на базі закладу загальної середньої освіти консультативних

пунктів, де всі учасники освітнього процесу можуть отримати консультації практичного психолога, соціального педагога, юриста, де можна провести зустрічі з працівниками правоохоронних органів.

Важливою є робота з роз'яснення та вивчення чинного законодавства, міжнародних актів проводиться соціальним педагогом з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей дітей та учнівської молоді.

Отже, соціально-педагогічна профілактика шкільного булінгу це – система заходів, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків, попередження виникнення агресії, цькування, залякування, жорстокого поведіння та інших проблем та девіацій особистості. Зміст та форми роботи первинної профілактики щодо попередження агресивних проявів та насилля в навчальних закладах має свою специфіку у тому, що роботу потрібно проводити з педагогічними працівниками, батьківською громадськістю та самими школярами. Запобігання та профілактика випадків шкільного булінгу є найважливішим завданням соціальних працівників, психологів та педагогів, оскільки жорстоке ставлення до дитини призводить до низки руйнівних наслідків.

Література:

1. Бартків О. С. Методи педагогічної профілактики Інтернет-залежності / О. С. Бартків // Матеріали Міжнародного конгресу педагогів і психологів // Женева, червень, 2015.– 453с.– С.21-29
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.– С. 830
3. Савельєв Ю. Б. Виключення та насильство: чи існує булінг в українській школі? / Ю. Б. Савельєв, Т. М. Салата // Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Наукові записки. Т. 97. – К. : Аграр Медіа Груп, 2009. – С. 71 – 79.
4. Тютюнник О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики наркотичної залежності серед старшокласників : монографія / О. В. Тютюнник. – Черкаси : ФОП Гордієнко Є.І., 2014. – 350 с.

5. Юрчик О.М. Інтегративний підхід до психологічної профілактики булінгу / О.М. Юрчик // Психологічна профілактика насилля і ворожості в суспільному та приватному житті: тези учасників Круглого столу (Івано-Франківськ, 5 травня 2015 року) / [редактор-упорядник З.С. Карпенко]. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. – С. 70-74

УДК 378

Педагогічні науки

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ - ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Безугляк О.А.,
викладач української мови і літератури
Черкаської медичної академії
м. Черкаси, Україна*

Доброчесність – це та складова внутрішнього світу людини, що формує стійкість її характеру. «Доброчесність – це бажання робити якісь вчинки на користь інших людей, задля суспільства. Доброчесною є людина, котра керується не своїми власними благами, вигодами, а підпорядковується гуманності, порядності, справедливості» [1]. Поняття «доброчесність» пов'язана з багатьма іншими поняттями. Система об'єднаних понять уточняє, звужує сферу її застосування. Наприклад: «правова доброчесність», «наукова доброчесність», «професійна доброчесність» тощо.

Із розвитком сучасних технологій та вільним доступом до будь-якої інформації уже зрозуміло, що тема академічного плагіату є досить актуальною, особливо у вищій школі. Сучасна університетська практика засвідчує, що вищі навчальні заклади інколи не дотримуються такого критерію у своїй діяльності, допускаючи академічну нечесність або ігноруючи академічні проступки з боку студентів, викладачів чи представників адміністрації. Інколи здобувачі освіти або наукові працівники навіть не задумуються про те, що вони не дотримуються академічної доброчесності. Але вже на сьогоднішній день

визначений термін "академічна доброчесність", визначені її види, та навіть відповідальність за її недотримання.

Згідно статті 42, академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Де одним з основних завдань Закону є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти як формальної, неформальної та інформальної); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів тощо [2].

Академічна доброчесність покликана боротися із:

- плагіатом як актом шахрайства в студентських роботах, дисертаціях, наукових статтях та монографіях;
- фабрикацією та фальсифікацією результатів наукових досліджень;
- обманом, списуванням, хабарництвом.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як

результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;

- фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилань, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;
- списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

Зловживання недоліками системи призводить до того, що деякі науковці рухають в перед не науку, а себе, при цьому отримуючи привілеї та наукові звання, результати яких не мають корисного змісту для розвитку науки в цілому.

Тому виховання академічної доброчесності є одним із завдань закладів вищої освіти. Тому відрахування здобувача із закладу вищої освіти слід розглядати як виключну норму, що застосовується у випадку систематичних грубих порушень і лише після того, як не дали ефекту інші заходи впливу.

Академічна доброчесність є моральним ядром академічної культури. Ось чому пояснення основних засад академічної доброчесності студентам та молодим науковцям в процесі навчальної, виховної та наукової діяльності стає одним із найбільш важливих завдань. Саме на молодь покладають великі надії щодо утвердження і поширення високих етичних і моральних ідеалів та належних стандартів доброчесності у процесі навчання та наукової діяльності [3, с. 3].

Література:

1. Поняття доброчесності в етиці. URL: <http://www.etica.in.ua/ponyatyadobrochesnosti-v-etitsi/> (дата звернення: 03. 10.2018 р.)
2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.
3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

УДК 378:379.85

Педагогічні науки

ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ НА РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Вінчур Х.І.,

викладач категорії "спеціаліст"

Милян Л.В.,

викладач категорії "спеціаліст II категорії"

Відділення підготовки молодших спеціалістів

ВП "Львівська філія КНУКіМ"

м. Львів, Україна

Анотація. У статті здійснено спробу висвітлення основних функцій менеджера освітнього процесу в навчальній установі. Розкрито поняття «компетенції», основні функції менеджера освітнього процесу, що надає можливість сформулювати власні погляди на зміст та ключові характеристики компетентності менеджера освіти у сучасному суспільстві.

Науково-технічний прогрес, який спостерігається на Україні, висуває підвищені вимоги до підготовки випускників вищих навчальних закладів. Особлива увага приділяється формуванню професійної компетентності, як однієї з вимог до фахівців. Це стосується і фахівців сфери освіти, зокрема майбутніх менеджерів освіти, керівників навчальних закладів, заступників та організаторів.

Щоб забезпечити професійну самореалізацію особистості майбутнього

менеджера освіти, підвищити його рівень компетентності та управлінської культури, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) та Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті окреслили основні тенденції реформування професійної педагогічної освіти та завдання спрямовані на набуття відповідних характеристик і професіограм, які реалізуються в процесі магістерської підготовки у ВНЗ.

Актуальність проблеми розвитку професійної компетентності менеджерів освіти пояснюється потребою у вирішенні протиріччя, яке виникло між сучасними вимогами до професійної діяльності менеджера освіти як цілісної особистості, суб'єкта освітнього процесу, здатного до саморозвитку, конструювання й впровадження гуманістичних педагогічних систем і технологій та реальним рівнем його професійної компетентності у вирішенні освітніх завдань, прийнятті управлінського рішення. Саме менеджери освіти мають стати рушійною силою відродження та створення якісно нової національної освіти.

Поняття «менеджер освіти» увійшло у вітчизняну систему освіти із зарубіжних країн, зокрема із США, Франції, Великобританії та ін. Це зумовлено впливом економічних умов, розвитком ринку освітніх послуг, становленням освіти як галузі економіки.

Діючи в умовах ринкової економіки, освітні установи вимагають високоефективного менеджменту, заснованого на сучасних концепціях, стратегіях і моделях керування, орієнтованих на досягнення конкретного освітнього результату. Отже, в умовах модернізації освіти актуальними вважають наступні основні функції менеджера освітнього процесу в навчальній установі:

- пошук освітніх систем, програм, технологій, адекватних цілям, поставленим перед освітою;
- створення організаційно-змістовних, організаційно-методичних, організаційно-правових умов освітнього процесу навчального закладу;
- добір педагогічних кадрів, організація їхньої діяльності і підвищення кваліфікації;
- забезпечення психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу;

- проведення посередницьких функцій між педагогічним колективом й науковим забезпеченням освітнього процесу, а також взаємодія з педагогічними колективами інших навчальних закладів;

- організація моніторингу освітнього процесу і його корекція;

- аналіз продуктивності й результативності освітнього процесу за підсумками навчального року.

Підготовка менеджерів освіти і розвиток їхньої професійної компетентності є актуальними для нашої країни, оскільки, керівні посади у закладах (установах) освіти обіймають переважно педагоги, які не мають спеціальної управлінської підготовки. Для цього менеджер повинен володіти культурою мислення, бути здатним лаконічно викласти свої думки як в письмовій, так і в усній формі. Для того, щоб розумно поєднувати гуманітарні та соціально-економічні аспекти в освіті, треба бачити їх взаємозв'язок, а це є проявом його компетенції.

Розгляд генезису поняття «компетенції», а також провідних зарубіжних підходів до її формування надає можливість сформулювати власні погляди на зміст та ключові характеристики компетенцій менеджера освіти. Узагальнення наукових підходів до розуміння сутності компетенцій дозволило вибрати декілька визначень, які є найбільш показовими в процесі визначення цього поняття:

– компетенції – це набір стилів поведінки, яка дозволяє більш ефективно виконувати роботу [1];

– компетенції – це вимірювані, специфічні кластери поведінки працівника, які піддаються спостереженню та оцінці [2];

– компетенції є набором моделей професійної поведінки, яку працівник має використовувати у рамках своєї посади, щоб компетентно виконувати свої завдання і функції [3];

– компетенція – це основна характеристика людини, яка може бути мотивом, рисою характеру, навичкою, уявленням про самого себе, соціальною роллю або сукупністю знань [3, с. 274-276];

– компетенція – сукупність знань, навичок і особистих якостей, що дозволяє вирішувати певну задачу (чи сукупність завдань) [3, с. 144-151].

На основі цих визначень, ми дійшли висновку, що компетентність – це результативно-діяльнісна характеристика професійної діяльності фахівця, який володіє достатнім рівнем фахових знань.

Оскільки компетентність є проявом компетенцій, то саме від них залежить перелік професійних якостей.

Разом з тим, практика показує, що ефективність управління і успішність діяльності організації безпосередньо пов'язані не тільки з суто професійними, а й з усіма іншими якостями керівника. Зокрема, існують управлінські ситуації, успішне вирішення яких залежить значною мірою саме від моральних якостей керівника. Якості керівника, які мають значення для ефективності управління організацією, можна поділити на професійні та індивідуальні (особисті) [3]. Так, серед найважливіших якостей менеджерів освіти, що приймають рішення, особлива увага приділяється професійно важливим якостям, що включають елементи кваліфікації та психофізичні властивості людини (рис.1.1).

Рис.1.1. Психофізіологічні властивості менеджера освіти і професійно важливі її якості .

В умовах сучасного управління навчальним закладом менеджер освіти повинен мати низку необхідних йому якостей, як особистісних, так і професійних. До професійних відносять ті, які характеризують будь-якого грамотного фахівця. Володіння ними є лише передумовою успішного виконання службових обов'язків. Такими якостями є: високий рівень навченості, досвіду професійної діяльності, компетентності у відповідній професії; ерудованість, глибоке знання як своєї роботи, так і прилеглих та потенційно корисних видів діяльності; постійні самоосвіта та самовдосконалення, тверезі аналіз та

осмислення навколишньої дійсності; пошук нових шляхів підвищення ефективності роботи, допомогу колегам в оволодінні ними; самодисципліна та раціональне використання своїх ресурсів.

До особистісних якостей менеджера відносять його емоційно-вольову сферу. Якими якостями повинен володіти молодий управлінець? Рівень особистісно-вольової сфери вважається високим, якщо менеджеру освіти властиві: любов і повага до дітей; почуття обов'язку і відповідальності; володіння сильною волею, здатність переборювати внутрішні та зовнішні перешкоди на шляху до досягнення мети; наполегливість в справах, здатність до розумного ризику, терплячість (може довго і якісно виконувати одноманітну роботу); ініціативність, здатність без чийогось спонукання висувати і на практиці втілювати конструктивні рішення; швидка організація, передбачення можливих реакцій студентів і педагогів, прогнозування поведінки членів педагогічного колективу; психологічна стійкість — не дає захопити себе нереальними пропозиціями; адаптивність, тобто здатність пристосовуватися до змінюваних умов і вимог; самокритичність, реальна оцінка не тільки своїх досягнень, але і вад, прорахунків; динамічність, тобто уміння змінювати стиль керівництва залежно від зміни певних факторів; вимогливість до себе та інших, уміння спитати за виконану роботу; критичність, здатність бачити в пропорціях підлеглих як позитивні, так і негативні моменти; врівноваженість, вміння керувати своїми емоціями, дотримання педагогічного такту; надійність, дотримання взятих на себе зобов'язань; витривалість, задовільна робота в умовах перевантаження; оптимізм, здатність переборювати труднощі; рішучість, вміння самостійно приймати своєчасні рішення, в критичних ситуаціях брати на себе відповідальність за результат діяльності; творчий підхід до вирішення проблем, інноваційність.

Особливості розвитку професійної компетентності менеджерів освіти у закладах освіти полягають у спрямуванні на формування здатності діяти у швидкозмінному зовнішньому професійному середовищі та враховувати еволюцію розвитку внутрішньої структури навчального закладу.

Література:

1. Друкер П. Ф. Практика менеджмента : [пер. с англ.: учеб. пособие] / П. Ф. Друкер. – М. : Вільямс, 2000. – 397 с.
2. Вартанова О. В. Компетенція персоналу: теоретичне визначення та складові / О. В. Вартанова, Є. П. Скляр // Актуальні питання теорії і практики менеджменту : матеріали першої Всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених (Луганська, 17-19 березня 2010 р.). – Луганськ : СЛУ ім. В. Даля, 2010. – С. 274–276.
3. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах сучасного розвитку ринку праці : монографія / [І. Р. Бузько, О. В. Вартанова, Г. О. Надьон та ін.]. – Луганськ. – Вид-во СЛУ ім. В. Даля. – 2009. – 304 с.

УДК 378.6:159.9

Педагогічні науки

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МОРЯКІВ

Воскова І.В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
гуманітарної підготовки*

*ПЗ «Морський інститут післядипломної освіти
імені контр-адмірала Ф. Ф. Ушакова»,
м. Херсон, Україна*

Морський транспорт – глобальний сегмент світової економіки, що надає можливість працевлаштування спеціалістам з будь-якої країни. Загальна кількість українців на міжнародному морському ринку праці, як зазначав М. Міюсов, ректор Національного університету «Одеська морська академія», становить понад 100 тисяч осіб [5]. Підготовка фахівців для морської галузі є традиційним напрямом професійної та вищої освіти в Україні.

Сучасні тенденції функціонування морського ринку праці (насамперед, орієнтація судновласників на зменшення витрат на оплату праці) – скорочення чисельності екіпажів, їх багатонаціональний склад, зниження професійної

компетентності деяких категорій моряків – негативно позначаються на безпеці мореплавства, створюючи додаткові фактори психічного навантаження на членів екіпажів [3]. Відтак система підготовки морських фахівців має враховувати не лише традиційні, а й сучасні виклики. І особливої уваги потребує психологічна підготовка майбутніх моряків.

Питання специфіки роботи та підготовки спеціалістів морського транспорту досліджувалися багатьма науковцями. Так, Л. Шафран, Є. Псядло вивчали питання психофізіологічного відбору моряків, Г. Криворотько склав психологічну характеристику особливих умов діяльності моряків далекого плавання, А. Побідаш аналізував особливості структурних компонентів життєстійкості моряків, які перебували у піратському полоні, О. Безлуцька розглядала психологічні аспекти тренажерної підготовки курсантів до роботи в екстремальних умовах, Г. Могілевська, І. Братнікова, К. Приступін розглядали безпеку інтернаціонального морського екіпажу як проблему культурної толерантності [2], етико-релігійну толерантність як фактор безпеки життєдіяльності судна розглядала також Н. Жиртуева [1]. Т. Раковчена досліджувала загальнолюдські цінності та толерантні взаємини в багатонаціональних екіпажах суден [4].

Останнім часом все більше в галузі професійної підготовки використовують терміни *hard skills* і *soft skills*, тобто професійні знання, уміння, навички, набуті під час навчання та професійної діяльності, і загальні компетенції або особисті якості, як-от комунікабельність, уміння працювати в команді, доброзичливість, врівноваженість тощо. За співвідношенням значущості *hard* і *soft skills* професії поділяють на три групи: професії, для яких більш важливими є *hard skills* ніж *soft skills*; професії, для яких однаково необхідними є і *hard*, і *soft skills*; професії, для яких більш значущими є *soft skills*.

Сучасні умови роботи моряків однозначно вимагають як високої суто професійної компетентності, так і розвинених загальних компетенцій, як здатність приймати та реалізовувати управлінські рішення в рамках прийняттого ризику, здатність працювати в команді, організовувати роботу колективу, зокрема в

складних і критичних умовах, навички міжособистісної взаємодії, здатність діяти соціально і свідомо, що зазначено в міжнародних кваліфікаційних вимогах і в освітніх програмах з морських спеціальностей. Тобто морські професії відносяться до другої групи за співвідношенням hard і soft skills.

Ураховуючи сучасні тенденції розвитку світового морського ринку праці, слід зазначити, що все більшого значення набуває гуманітарна підготовка морських фахівців – вивчення англійської мови, насамперед морської термінології, з урахуванням багатьох національних варіантів англійської, а також набуття загальних компетенцій (soft skills), серед яких важливими для моряків є стресостійкість, високий рівень емоційної регуляції, комунікабельність, організованість, уміння працювати в команді, пунктуальність, доброзичливість, гнучкість, креативність та ін.

Зважаючи на багатонаціональність переважної більшості екіпажів, на перший план психологічної підготовки виходить і виховання в майбутніх моряків толерантності як визнання і поваги до права кожної людини бути собою, мати власні віру, переконання, культурні та національні особливості, точку зору тощо і збереження при цьому власної ідентичності. Виховання толерантності – дуже складний процес, що починається з формування толерантності до себе, прийняття себе самого, усвідомлення особливостей власної особистості, її сильних і слабких рис, розвитку самоповаги, почуття власної гідності, упевненості в собі – адже лише людина, яка поважає себе, здатна поважати інших.

Крім того, щоби з повагою ставитися до іншої культури, треба знати хоча б основні її особливості, розуміти причини їх виникнення. В умовах тісної взаємодії представників різних культур неминуче виникнення деяких непорозумінь. Доброзичливе ставлення, повага до іншого допомагають подолати ці непорозуміння. Аби не наражатися на такі ситуації, варто знати, що для людини певної культури є святинею, а що є неприпустимим. Важливими є і знання особливостей невербального спілкування представників різних культур. На цьому наголошують як досвідчені моряки [3], так і науковці [2]. Слід

розрізняти у засобах невербальної комунікації універсальні, спільні для всіх людей, і культуральні, притаманні людям певної культури. Такі знання, їх застосування у спілкуванні сприяють встановленню доброзичливих взаємин й запобігають непорозумінням та виникненню антипатії між членами екіпажу.

Проведене нами анкетування серед моряків – студентів заочної форми навчання свідчить, що близько чверті з них відчують проблеми у спілкуванні саме через культурні, мовні та релігійні відмінності.

Отже, актуальними аспектами психологічної підготовки фахівців морської галузі є розвиток soft skills, зокрема комунікабельності, уміння працювати в команді, в т.ч у складних і критичних умовах, урівноваженості, доброзичливості, навичок безконфліктного інтернаціонального спілкування, що базуються на принципах толерантності та вічних цінностях.

Література:

1. Жиртуева Н. С. Этико-религиозная толерантность как условие безопасности жизнедеятельности судна / Н. С. Жиртуева // Водный транспорт. – 2012. – № 1(13). – С. 50-53.

2. Могилевская Г. И. Безопасность интернационального морского экипажа как проблема культурной толерантности / Могилевская Г. И., Братникова И. Б., Приступин К. А. // Молодой ученый. – 2016. – №14. – С. 588-590. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/118/32828/> (дата обращения: 12.01.2020).

3. Сапронов Многонациональные экипажи. Как их видит история и современность // Морская правда. – 2018. – 16.02. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://mtelegraph.com/history-of-mixed-crew.html>

4. Раковчена Т.И. Общечеловеческие ценности и толерантные взаимоотношения в многонациональных экипажах судов // VIII міжнародна науково-практична конференція «Сучасні підходи до високоефективного використання засобів транспорту»: Збірник тез доповідей. – Ізмаїл, 2017. – С. 201-203.

5. Ректор НУ «ОМА» Михаил Миусов: Украине необходимо обеспечить эффективный контроль за качеством подготовки моряков // Судходство. –

[Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://sudohodstvo.org/rektor-nu-oma-mihail-miyusov-ukraine-neobhodimo-obespechit-effektivnyj-kontrol-za-kachestvom-podgotovki-moryakov/>

УДК 378.147:174

Педагогічні науки

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПЕДАГОГА

Данильчук Ю.О.,

студентка

Інституту професійно-технічної освіти

Національної академії

педагогічних наук України,

Блищук А.В.,

студентка

Інституту людини Київського університету

ім. Бориса Грінченка.

У статті акцентовано увагу на понятті «педагогічна задача». Проаналізовано специфічні особливості та класифікацію педагогічних завдань, як засіб формування професійної етики педагога. У статті актуалізовано значущість використання педагогічних завдань в майбутній професії викладача.

Ключові слова: професійна етика, педагогічна задача, педагогічна ситуація, педагогічна дія, педагогічний такт.

Постановка проблеми. На думку багатьох педагогів, професійна діяльність викладача є процесом розв'язання педагогічних задач, сукупність яких формує не тільки компоненти педагогічної діяльності, а й визначає не менш гострі та важливі проблеми у сучасному світі, такі як вивчення становища людини в суспільстві та її духовний розвиток. Викладач закладу професійно - технічної освіти – це не просто лектор, педагог, грамотний організатор навчального процесу, а й вихователь, наставник, зразок для наслідування. Особливості педагогічної праці породжують певну специфіку норм моралі, які втілюватимуться у життя. Розглядати і використовувати освіту як один з

головних джерел інтелектуального і морально-духовного потенціалу суспільства може вчитель-професіонал, педагог-майстер, активна особистість, здатна творчо підходити до вирішення будь-яких педагогічних завдань. Сучасні умови гуманізації та демократизації нашого суспільства, перехід на нову філософську парадигму освіти припускають пошук виходу за рамки традиційного навчання, що розуміється як процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками, і прагнення знайти найбільш ефективні шляхи та способи творчого розвитку особистості. Згідно з задачним підходом, у кожній ситуації виокремлюються системи, що являють собою задачі, та системи, що забезпечують розв'язання цих задач [4]. Ці форми навчання спрямовані на формування професійної етики, критичності професійного мислення, рефлексивних якостей майбутнього фахівця.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемі ефективного розв'язування педагогічних задач, одній з чи не найголовніших проблем педагогічної теорії та практики, присвячені праці Г.О. Балла, Л.Л. Додон, В.А. Кан-Калика, Л.В. Кондрашової, Н.В. Кузьміної, В.Г. Постового та інші., а задачу як науковий феномен досліджено у працях відомих психологів (В.Давидов, Г.Костюк, О.Леонтьєв, А.Маркова, Ю.Машбиць, В.Моляко, Л.Фрідман та ін.). Різні варіанти класифікації педагогічних задач пропонуються в роботах Ю.Н. Кулюткіна, В.А. Сластьоніна, Г.С. Сухобської, Н.В. Чекалевой. Низка дослідників доводить доцільність включення задач у процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Задача, на їх думку, сприяє формуванню педагогічного мислення, оволодінню педагогічними вміннями та навичками в межах реалізації особистісно-діяльнісного підходу (О.Дубасенюк, Л.Кондрашова, Н.Кузьміна, М.Левіна, В.Сластьонін, Л.Спирін, Л.Фрумкін та ін.). Провідні положення теорії та практики розв'язання педагогічних задач розглянуто у роботах Н.Бордовської, Л.Кондрашової, Н.Кузьміної, Ю.Кулюткіна, М.Левіна, В.Сластьоніна, Л.Спіріна, Г.Сухобської, Л.Фрумкіна. Проблема підготовки майбутніх учителів до розв'язання педагогічних задач досліджувалася І.Алексашиною, Ю.Кравченко.

Метою статті є аналіз педагогічних задач як засобу формування професійної етики майбутнього викладача, розгляд їх ролі і місця в майбутній діяльності викладача професійно-технічних закладів освіти.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка діяльність суб'єктів може бути описана і спроектована як система процесів вирішення різноманітних задач. У освітньому процесі педагог постійно вирішує величезну кількість педагогічних задач та складних педагогічних ситуації, тому його професійну діяльність можна розглядати як мистецтво розв'язувати такі задачі. Для вивчення аналізу педагогічних задач, слід визначити сутність самого поняття «педагогічна задача». Як зазначає відома російська дослідниця Н.Кузьміна, педагогічна задача – це усвідомлювана педагогом проблемна ситуація, що пов'язана з необхідністю перевести тих, хто навчається, з одного рівня вихованості, освіченості (стан А) по найбільш оптимальному шляху, що веде до мети, в інший стан (стан Б)». [5,126 с]. До того ж вона робить акцент на тому, що „задача вважається педагогічною за наявності трьох обов'язкових умов, а саме: 1) у процесі педагогічної діяльності виникають певні утруднення, подолання яких здійснюється кількома способами; 2) висувається вимога знаходження оптимального способу досягнення бажаного результату та з множин рішень обирається одне, яке виступає критерієм; 3) має місце система обмежень під час переходу від одного стану до іншого. Л.Спірін,у свою чергу, розглядає педагогічну задачу як результат усвідомлення суб'єктом педагогічної діяльності цілей освітньої роботи, загальному комплексу умов, за яких вона здійснюється.

Розкриємо сутність таких понять, як «педагогічна дія», «педагогічна ситуація», які неоднозначно трактуються різними науковцями, та на цей момент немає єдиного погляду щодо названих понять.

Варто погодитися із твердженням вченої Л. Мільто, яка у навчальному посібнику «Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач» зазначає, що будь-яка практична діяльність може реалізуватися через конкретні дії людини, яку можна охарактеризувати як процес досягнення конкретного результату.

Тобто педагогічна дія є елементом педагогічної діяльності та її структурною одиницею, де в процесі реалізації дія перетворюється в операцію і розглядається як заздалегідь спланований (імпровізований) вчинок педагога у процесі розв'язання педагогічної задачі[6,156 с.].

У процесі професійної діяльності педагогічні дії відбуваються за рахунок психофізичного апарату педагога, а саме: голосом, жестами, пластикою, мімікою. Саме педагогічна дія, переконують науковці[6], вимагає від фахівця оперування професійними знаннями, на основі яких він здійснюватиме практичні рішення, розв'язуючи тим самим педагогічну задачу. Отже, можна стверджувати, що педагогічна дія є головним засобом розв'язання педагогічних задач.

Н. Гузій у своїх дослідженнях пояснює зв'язок між педагогічною дією та ситуацією: «кожна педагогічна дія завжди виникає та здійснюється в конкретних умовах, сукупність яких визначає особливості взаємодії вчителя і учнів і створює педагогічні ситуації. Педагогічна ситуація – це фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим та бажаним рівнями освіченості й вихованості учнів і колективу, які враховує вчитель у виборі способів впливу для стимулювання розвитку особистості» [8,255 с].

Педагогічна задача — це виявлені в освітньому процесі суперечності, які враховує викладач, стимулюючи розвиток особистості. Можна вважати, що розв'язання її — основна клітина педагогічної майстерності, яка відображує рівень етичного професіоналізму педагога. Задача може мати кілька розв'язків, позитивний ефект яких залежатиме від здатності до етичних суджень, гуманістичної спрямованості у спілкуванні, знань педагога, його здібностей, володіння технікою. Вирішити педагогічну задачу – означає дати оцінку певному факту, розкрити мотиви поведінки педагога або студента, знайти вихід з даної психологічної ситуації, відшукати оптимальний підхід до вирішення педагогічної проблеми [2, 224 с.]

Одним із виявів найвищої форми активності особистості викладача є майстерність, яка базується на гуманному ставленні та розкривається в доцільності використання методів і засобів педагогічної взаємодії у конкретній педагогічній ситуації. Для того щоб успішно розв'язувати педагогічні задачі,

які постають у професійній діяльності, варто постійно професійно самовдосконалюватися, підвищувати рівень творчої індивідуальності викладача, розвивати його як особистісні, так і професійні якості. Успішне вирішення педагогічних задач можливе лише у тому випадку, якщо педагог знає та користується специфікою педагогічного спілкування, професійно володіє мовою і нормами мовної поведінки, що забезпечують результативність, ефективність діяльності педагога та розвиток його педагогічної майстерності.

Важливо зазначити, що А. Макаренко першим увів поняття «майстерність вихователя» у статті «Деякі висновки з мого педагогічного досвіду». Педагог пов'язував це поняття з високим рівнем вихованості вчителя, його глибоких професійних знань і умінь, з високими моральними якостями, авторитетністю, наявністю у нього чіткої педагогічної спрямованості, гуманним ставленням до дітей, а також у поєднанні вимогливості з повагою до вихованців [3,272 с].

Одну з головних ролей у процесі розв'язання педагогічних задач відіграє педагогічний такт викладача, де зібрані всі складові педагогічної культури. Педагогічний такт майбутнього фахівця, на нашу думку, повинен найкраще проявляється в умінні обирати правильний підхід до студентів. Педагогічний такт педагога, за В. Ортинським, безпосередньо набуває обрисів за таких умов:

- у педагогічно грамотному спілкуванні особистості педагога, у складних педагогічних ситуаціях;
- в умінні фахівця керувати своїми почуттями, не втрачати емоційну врівноваженість у поєднанні з високою вимогливістю і принциповістю;
- у повазі до вихованців;
- в умінні знайти ефективний і педагогічно доцільний спосіб впливу на студента та здатність швидко оцінити ситуацію, що виникла, й знайти оптимальне її вирішення [7, 472 с.].

Різні варіанти класифікації педагогічних задач пропонуються в роботах Г.А. Балла, Ю.Н. Кулюткін, В.А. Сластьоніна, Г.С. Сухобской, Н.В. Чекалевой. Аналізуючи типології навчальних завдань, Г.А. Балл виділяє дві категорії дій і, відповідно, задач:

1) дії, які складають власне навчальну діяльність (навчальні дії), і задачі, на вирішення яких спрямовані ці дії (навчальні задачі).

2) дії, які суб'єкт повинен навчитися здійснювати (критеріальні дії), і задачі, які він повинен навчитися вирішувати (критеріальні задачі).

Зокрема, Ю. М. Кулюткін, класифікуючи педагогічні задачі за основними аспектами організації навчальної діяльності та відповідно до етапів педагогічної діяльності, виділяє три види задач:

1) задачі аналітичного характеру, що виникають на орієнтовному етапі діяльності педагога;

2) задачі проектувального характеру, що виникають у процесі конструювання педагогічних способів і засобів навчання;

3) задачі комунікативного характеру.

У педагогічній теорії та практиці існують такі види педагогічних задач:

1. Задачі-ситуації, в яких описано типові випадки, факти, явища, що мали місце в практичній роботі, а також задачі-описи педагогічного досвіду, умов у яких проходить навчально-виховний процес. Прикладом може слугувати така задача: «На уроці в класі Ви розкриваєте дошку, щоб написати тему уроку, — а там великими буквами написані образливі слова про однокласницю Оксану. Що робити?» Типова задача, яка має місце в практичній роботі викладача ЗПТО. Існують декілька варіантів розв'язання цієї задачі на уроці. Учителю необхідно швидко обрати його та відреагувати на ситуацію. Від правильності вибору рішення цієї ситуації залежить не тільки плідна робота на уроці, а й подальший клімат у колективі групи.

2. Задачі-завдання з педагогічної практики, що охоплюють різні сторони педагогічного досвіду, виховної роботи і даються на тривалий час. Розв'язуючи їх студенти виконують практичні завдання, проводять спостереження, опрацьовують зібрані матеріали, які узагальнюються у навчальних проектах. Прикладом зазначеного виду задач можемо привести такий приклад: «На уроці вивчається нова тема. Учні зацікавлено слухають вчителя Сергія Леонідовича. В класі стоїть тиша. Але раптом її порушує різкий дзвінок мобільного

телефону. Всі учні мимоволі переключають увагу на Дениса, який, схилившись до парти, відповідає по телефону. Учні чекають на реакцію вчителя. Якою вона має бути?» Цей вид задач спонукає студентів спрогнозувати наслідки запропонованих варіантів і доповнити їх власними міркуваннями.

3. Інформаційно-проблемні – завдання з запитаннями. До них відносимо пояснення понять і висловлювань, систематизації знань і обґрунтування висновків. Поєднують кілька проблем і вимагають особливої уваги до змісту подій. [1]. Наприклад: «Зустрілися троє молодих вчителів, вчорашніх випускників педуніверситету. — Головна моя біда,— зізнався Іван Олександрович,— що мене не слухаються учні. Що не роблю, ніяк не можу їх підкорити. — А у мене з цим жодних проблем,— похвалився Федір Васильович.— Мене учні бояться як вогню. Я кожного вмію поставити на місце. — У мене також немає твоїх, Іване, проблем, але я з учнями не воюю і не намагаюсь поставити їх на місце,— сказав Василь Михайлович.— Я їх просто люблю, дружу з ними. Ми разом ходимо до лісу, спільно обговорюємо класні справи, іноді навіть обідаємо гуртом. І вони мене слухаються, бо поважають. — Та це ж панібратство! — вигукнув Іван Олександрович.— Яка дружба може бути між учителем і учнями? Які стилі педагогічного спілкування використовує кожний з молодих учителів?»

В межах нашого дослідження, ми застосували класифікацію педагогічних задач відповідно до сфер етичних взаємин педагога, які складаються в закладах освіти. А саме такі сфери:

- викладачі викладач;
- викладач і студент;
- викладач і керівник.

У всіх цих сферах викладач виконує різні види професійної діяльності: навчальну, організаційну, наукову, методичну.

У вищеназваних сферах виникають різні конфлікти, вирішуються певні моральні дилеми. [9, 303 с.] Саме вони і складають основу педагогічних задач. Саме до вирішення їх і мають бути готові майбутні педагоги.

Отже, в статті актуалізовано проблему використання педагогічних задач з метою формування професійної етики майбутнього викладача. Визначено, що педагогічна задача — це виявлені в навчально-виховному процесі суперечності, які враховує викладач, стимулюючи розвиток особистості. Моральний вибір можливий в процесі роботи майбутніх викладачів з педагогічними ситуаціями, суперечливість яких відбивається, визначається моральною свідомістю майбутнього вчителя. Зокрема, педагогічна проблемна ситуація, етична ситуація містить в собі можливість вибору альтернативних дій і вчинків. Аналіз різних наукових підходів до процесу розв'язування педагогічних задач показав, що процес розв'язування задач – це, творчий процес, в етапності якого відбувається перехід від теоретичного мислення до практичного.

Література:

1. Біляковська О.О. Педагогічні задачі як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів / О.О. Біляковська.
  2. Додон Л.Л. Задания по педагогике: пособие для учащихся педагогических училищ и студентов педагогических факультетов / Л.Л. Додон. М.: Просвещение, 1968. – 224 с.
  3. Дубасенюк О. А. Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання: навч. посіб. / О. А. Дубасенюк, О. В. Вознюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 272 с
  4. Желанова. В.В. Педагогічні задачі контекстного типу як засіб формування рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів
  5. Кузьміна Н. В. Методы системного педагогического исследования / Н. В. Кузьміна. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1992. – 126 с
  6. Мільто Л. О. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. / Л.О. Мільто. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 156 с.
  7. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський – К.: Центручбової літератури, 2009. – 472 с.].
- Кулюткин Ю. Н. Психологические особенности деятельности учителя : мышление учителя / Ю. Н. Кулюткин. — М. : Педагогика, 1990. — С. 7-26

8. Основи педагогічної творчості та майстерності: курс лекцій.-навч. посібн. / авт. колектив : В. М. Горєєва, Н. В. Гузій, Л. О. Мільто та ін. – Суми: ПВП «Еллада S», 2009. – 255 с

9. Пионова, Р.С. Педагогика высшей школы: учеб. пособие / Р.С. Пионова. – Мн.: Выш. шк., 2005. – 303 с.

УДК (378.147 (09) (477.54/.62)

Pedagogical Sciences

STUDENTS' INDEPENDENT WORK WHEN DEVELOPING ENGLISH COMMUNICATION

Karasova O. V.

Associate Professor, Candidate of Pedagogical Sciences

National University of Pharmacy

Kharkiv, Ukraine

Today the university education is based on the implementation of new forms and methods of students' independent work organization to develop students' independent creative, communicative, logical skills and abilities, and to develop self-estimation.

In pedagogical and methodological literature of today the works of Gear J., Gear R., Johnson Ch., Lonergan J. , Smith C., Simmons E. and others are devoted to the issues of students' independent work organization.

The analyses of the studied materials showed that different tasks are used to organize students' independent work in the form of preparation which can measure students' abilities to communicate. Nowadays there are two independent speaking tasks: a personal preference task and a personal choice task used in many guides.

For example, the analyses of the “Cambridge preparation for the TOEFL Test” written by Gear J., Gear R. showed that students' independent work can be organized with the help of listening of the speaking tasks and seeing it on a card or a screen, and preparing a response. As a rule, the personal preference tasks usually ask learners to state and support a personal choice from a particular category. The

personal choice tasks ask learners to make and support a choice between two contrasting behaviors or actions. [1; p.309]

It should be mentioned that when organizing students' independent speaking the method of analyzing and scoring students' responses can be used to develop students self-estimation. For instance, the learners are given some questions to analyze their responses and evaluation, points for each answer for a learner to see if he meets the requirements. If a learner has a score of 4 that meets all the requirements; a score of 3 indicates that the speech is weak; a score of 3 means that there are some difficulties in clarity of speaking, grammar, vocabulary, a lack of organization ideas. A score of 1 indicates a lack of knowledge in speech, limited vocabulary, a lack of ideas to support the topic. A score of 0 is given if there are no attempts have been made. [1; p.330]

Also, students' independent work when developing English communicative skills can be organized with the help of reading, listening, creating dialogues, role-playing, watching and discussing video materials.

For example, Christine Johnson and Jack Lonergan divide tasks for self- preparation into six types such as comprehension tasks, listening, speaking, pronunciation practice, writing, lexical and grammatical models. They are sure that it's better to practice every day than to have intensive lessons once in ten days. They recommend students to note their own achievements. They propose a plan of learning at the beginning of each lesson. Doing oral tasks helps with pronunciation. They recommend students to note everything useful even in the book, and revise the studied material. [2; p.5]

So, in conclusion, we can say that a great variety of independent tasks, forms and methods of students' independent work focused on the development of communicative skills including reading, listening, creating dialogues, role-playing games, watching video, self- preparation and self-control are the ways to use for successful students' independent work organization.

References:

1. Gear, J. Gear R. Cambridge preparation for the TOEFL Test (2014), available at www.cambridge.org.- 683p.
2. Johnson Ch., Lonergan J. Starting Business English. Methodological book.- K.:Metodika, 2004.- 64p.

РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

*Ковальчук Х.П.**студенка Луцького педагогічного коледжу**м.Луцьк, України*

У дітей шкільного віку особливо яскраво проявляється вплив інтересу на продуктивність запам'ятовування. Відомо, що багато хто з школярів неоднаково запам'ятовує і засвоює різні навчальні предмети. Пояснюються ці факти не різною пам'яттю учня, а різним інтересом до виучуваних предметів. Педагогічна практика показує, що коли вчитель виховує в дітей інтерес до так званих нелюбимих предметів, запам'ятовування та засвоєння цих предметів учнями різко поліпшується.

Таким чином, характер пам'яті, її продуктивність пов'язані з особливостями особистості. Людина свідомо регулює процеси своєї пам'яті й керує ними, виходячи з тих цілей і завдань, які вона ставить у своїй діяльності.

Встановлено, що протягом молодшого шкільного віку відбуваються кардинальні зміни в мотиваційній структурі особистості дитини. Вони починаються з перебудови мотивів навчальної діяльності на основі інтенсивного формування пізнавальних інтересів дітей. Навчально-пізнавальні мотиви стають провідними не лише в навчальній діяльності, а й всій життєдіяльності школяра.

Розпочинаючи навчання в школі, діти вже спроможні доволіно запам'ятовувати. Однак ця спроможність у них ще слабо розвинута. Молодший шкільний вік характеризується значними якісними змінами, що розвиваються в пам'яті. Формується логічна пам'ять. Дослівність запам'ятовування зумовлюється не віковими особливостями, а рядом факторів їх життєвого досвіду. Не вміючи ще диференціювати завдання, молодші школярі виробляють у себе настанову на дослівне запам'ятовування й відтворення. При правильному педагогічному керівництві учні осмислено запам'ятовують доступний для них матеріал. Просте

дослівне запам'ятовування має і позитивне значення. Воно є важливим засобом нагромадження словникового запасу і культури дитячого мовлення, розвитку довільної пам'яті, розвивається самоконтроль, уміння помічати помилки. [19, 112-114] У молодшому шкільному віці значно підвищується здатність заучувати і відтворювати. Зростає продуктивність запам'ятовувати навчальний матеріал. Порівняно з першокласниками в учнів другого класу запам'ятовування конкретного матеріалу збільшується на 28%, абстрактного – на 68%, емоційного – на 35%. У I-III класах частіше вдаються до спеціальних прийомів запам'ятовування. Ефективність словесного запам'ятовування зростає за рахунок оволодіння учнями досконалішими мнемічними прийомами. Порівняно менше зростає в цьому віці продуктивність запам'ятовування конкретних предметів та їх зображень. У молодших школярів інтенсивно розвивається точність запам'ятовування тексту. Учні III класу в середньому в 2,4 рази точніше запам'ятовують текст, порівняно з учнями I класу і в 1,5 рази точніше, ніж учні II класу.

З віком у молодших школярів підвищується точність, впізнавання запам'ятовуваних об'єктів. Найбільший діапазон впізнавання у першокласників, а в учнів третіх класів він знижується у 4-5 рази. Дівчата дещо точніше впізнають предмети, ніж хлопчики.

Розвиток пам'яті молодших школярів полягає в зміні співвідношення мимовільного та довільного запам'ятовування, образної та сюжетної-логічної пам'яті. [19, 124]

У молодшому шкільному віці відбуваються інтенсивний розвиток довільної пам'яті, довільного запам'ятовування й відтворення. Але без спеціального керівництва розвиток пам'яті молодші школярі використовують тільки найпростіші способи довільного запам'ятовування і відтворення. Так у школярів II класу переважає оповідання з використанням готового плану дає нижчі результати, ніж просто повторювання. За даними А.Смирнова молодші школярі часто не знають таких прийомів заучування як смислове групування матеріалу, поділ тексту на частини. Для розвитку логічної пам'яті важливою є настанова вчитися зрозуміти (проаналізувати, порівняти, співвідносити,

згрупувати) навчальний матеріал, а потім завчити його.

Якщо учнів не навчити порівнювати, знаходити подібне і відмінне в початковому матеріалі, то неминучі помилки в запам'ятовуванні, пов'язані із змішуванням подібного. Чітке усвідомлення подібного і відмінного – необхідна умова міцного запам'ятовування матеріалу молодшими школярами. Важливою умовою для такого запам'ятовування є також оволодіння прийомами співвіднесення, який полягає в пов'язуванні майбутніх знань з раніше набутими. Учні III класу уже здатні самостійно користуватися такими прийомами.

Довільне запам'ятовування буває найбільш продуктивним тоді, коли запам'ятовуваний матеріал стає змістом їх активної діяльності, хоч ця діяльність немає спеціального мнемічного спрямування.

У зв'язку з дальшим розвитком мислення мимовільне запам'ятовування набуває дедалі більшої систематичності і вищої продуктивності. Спираючись на можливість мимовільної пам'яті і створюючи необхідні умови для її функціонування, можна забезпечити набуття молодшими учнями досить великих за обсягом і складних за змістом знань. [19, 129-132]

Тест "Запам'ятай 10 слів"

Мета: діагностувати стан слухової вербальної пам'яті (варіант тесту З.М.Істоміної).

Матеріал: 10 слів, не пов'язаних одне з одним за змістом.

Тест має три форми — А, Б і В. Для дітей 5 років використовуйте лише форми А і В.

Слова до тесту форми А: *груша, око, лев, береза, чобіт, окуляри, диван, лелека, чашка, ранець.*

Слова до тесту форми Б: *яблуко, ніс, слон, дуб, лампа, голка, книга, машина, ворона, молоток.*

Слова до тесту форми В: *сіно, стіл, ворона, зошит, комп'ютер, конструктор, годинник, картина, човен, яблуко.*

Добираючи слова самостійно, потрібно слідкувати за тим, щоб вони називали знайомі дітям предмети і не були пов'язані за змістом.

Інструкція для дитини: Послухай уважно слова, які я прочитаю, і постарайся їх запам'ятати. Після того, як я закінчу їх читати, ти назвеш ті слова, які запам'ятав.

Оцінювання результатів:

Показник для реєстрації: кількість правильно відтворених слів (незалежно від їх послідовності). За кожне правильно відтворене слово нараховується 1 бал. Максимальний результат -10 балів.

Високий рівень - 6-10 балів.

Середній рівень - 4-5 балів.

Низький рівень - 1-3 бали.

Література:

1. Алферов А. Психология развития школьников: Учебное пособие по психологии. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2000. – 384 с.;
2. Андреев О.А., Хромов Л.Н. Доминанта 2000 года. – Мн.: Універсітэцкае, 2015;
3. Богословський В. Общая психология. – М., 2009;
4. Бьюзен Т. Суперпамять - Пер. с англ.; Худ. обл. М. В. Драко. – 2-е изд. – Мн.: ООО “Попурри”, 2018;
5. Бузан Т. Скоростная память. – Пер. с англ., 2008;
6. Выготский Л. Педагогическая психология. – М., 2001;
7. Гализо М., Домашенко И. Атлас по психологии. – М.; 2016;

ВИКОРИСТАННЯ КОНТУРНИХ КАРТ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Козюмич Т. М.

студентка факультету 013 початкова освіта

Керівник Хомюк Н. В.

Луцький педагогічний коледж

м. Луцьк, Україна

1. Сучасний стан організації роботи з картами в початковій школі.

За навчальним планом на вивчення природознавства у 4 класі відводиться 1 год. на тиждень, всього 34 год. Завдання курсу природознавства у 4 класі полягають у тому, щоб поглибити знання учнів про неживу і живу природу та працю людей свого краю, дати їм уявлення про різноманітні професії, сформувати вміння читати нескладний план, географічну карту, глобус, навчитись орієнтуватися на місцевості за допомогою компасу і місцевих ознак. Озброїти учнів знаннями про природу та працю людей нашої Батьківщини. У 4 класі учні продовжують вести спостереження за природою і працею людей своєї місцевості, і, таким чином, здійснюється сезонний і краєзнавчий принципи навчання.

Кожний розділ програми з природознавства має специфіку викладання. Так, досить складним і зовсім новим для учнів є розділ «План і карта». Ознайомлення учнів з фізичною картою України дає змогу вчителю створити у них певні просторові уявлення, які сприятимуть кращому засвоєнню матеріалу наступних тем. Серед інших методів, які вчитель використовує на уроках, перевага надається роботі з картою. Але, щоб учні усвідомили поняття «географічна карта», вчителю необхідно провести велику роботу по формуванню цілої низки проміжних уявлень і понять, а саме: «горизонт», «сторони горизонту», «орієнтування на місцевості», «масштаб», «план», «топографічна карта» і лише після цього - «географічна карта» .

Метод роботи з картою включає певну систему прийомів. Користуватися ними треба навчити дітей в першу чергу. Всі прийоми роботи з картою поділяються на такі групи.

1. Підготовчі. Учні усвідомлюють поняття про план і карту.

2. Математичні. Учні знайомляться з математичною основою карти, засвоюють поняття про масштаб, вчаться вимірювати по карті.

3 Графічні. Це прийоми, які допомагають учням набути вміння креслити плани (шляху, ділянки), заповнювати контурні карти.

4. Прийоми цієї групи дають можливість учителю навчити учнів висловлювати за даними карт свої судження, складати усні та письмові розповіді, робити висновки.

5. Виховні. Підводять учнів до відповідних ідейно-політичних висновків. Наприклад, формуючи в учнів поняття про ту або іншу карту, учитель на яскравих прикладах показує значення цієї карти в житті людей. Розкриваючи зміст окремих географічних назв, учитель може розказати дітям про героїчні подвиги вітчизняних учених-географів, дослідників та ін.

Щоб швидше навчити молодших школярів читати карту, необхідно залучати їх до практичної діяльності. Давати дітям завдання для самостійного знаходження об'єктів за умовними знаками, обчислювати відстань між пунктами за масштабом, складати коротенькі характеристики об'єктів, а також вчити аналізувати, зіставляти, порівнювати, робити відповідні висновки. Слід відмовитися від пасивного і механічного запам'ятовування умовних знаків карти.

Активізувати пізнавальну діяльність учнів при вивченні карти сприяють різноманітні ігри як на уроках, так і в позакласній роботі.

2. Особливості проведення уроків з використанням плану і карти в учасній початковій школі.

Карта - важливе джерело географічних знань, щоб вміти читати карту учні повинні спочатку опанувати географічну грамоту. Читати карту - це означає навчитися за поєднанням символів бачити місцевість такою, якою вона є насправді, навчитися оживляти карту.

Щоб навчити карту, спочатку дітей ознайомлюють з топографічним планом місцевості, треба навчити учнів читати план місцевості.

Підготовча робота починається при ознайомленні з планом і картою в 4 класі з теми "Орієнтування на місцевості". Учні дістають знання про горизонт, основні і проміжні сторони горизонту, їх позначення, правила визначення їх за гномоном і компасом.

Під час вивчення теми "План" діти визначають що таке план, ознайомлюються з умовними знаками плану, з'ясовують значення плану, вчаться креслити план сірникової коробки, стола, класу, майданчика школи користуючись власними вимірами і заданим масштабом. Це підводить учнів до розуміння умовних знаків географічної карти, до вміння читати їх.

При вивченні теми "Карта" діти з'ясовують різницю між планом і картою, яка полягає у масштабі і площі зображуваної території: на карті зображено більші території, але масштаб їх зображення менший.

При ознайомленні з об'єктами карти, вчителю потрібно спочатку назвати об'єкт, показати на карті, пояснити значення, звернути увагу на характерні особливості, написати назви на дошці, знайти на своїх картах.

Для кращого орієнтування по карті доцільно проводити різноманітні практичні роботи, використовуючи масштаб і визначення напрямку. Ефективним методом є умовні подорожі, коли вчитель вказує маршрут, а учні розповідають усе що їм відомо про місцевість, через яку проходить подорож.

У 4 класі виробляються найпростіші навички роботи з контурними картами. Методика роботи з ними ґрунтується на методі порівняння контурної карти з фізичною або картою півкуль.

Назви географічних об'єктів на контурній карті потрібно писати великими буквами. Лист підписують справа від умовного позначення, всі річки - вздовж течії, великі ріки підписують два рази - біля витoku і гирла, назви гірських хребтів - вздовж їх простягання, червоним кольором - кордони, чорним - родовища корисних копалин.

Програма визначає наступні етапи роботи: орієнтація на місцевості за

компасом, креслення плану, поняття про масштаб, зображення напрямків предметів на плані. Умовні знаки відмінність плану від малюнків, читання плану, карти, її відмінність від плану, фізична карта України, її читання, знаходження свого міста, району, області на карті.

Методика роботи з контурними картами будується на порівнянні їх з фізичною картою і картою півкуль. Після вивчення материків і океанів вчитель проводить роботу по контурних картах півкуль, пропонуючи покласти поруч контурну і фізичну карту, а потім знайти спочатку на фізичній карті, а потім на контурній карті материк Північної Америки і відповісти, який океан омиває береги Північну Америку з заходу, сходу, півночі. Знайшовши на контурній карті назви материків і океанів діти підписують їх печатними буквами. Недопустимо розфарбування контурної карти у кольори фізичної карти. Це робота важка і непотрібна, бо діти звикають до неправильного зображення поверхні на контурній карті. Кольором можна позначити кордони, родовища корисних копалин.

Правила показу на карті. Стояти так, щоб не закривати собою карту і показувати указкою довжину від 50 до 75 см. Показувати не підпис, а місцезнаходження об'єкта. Мова під час розповіді по карті повинна бути географічною "не зверху", а на північ.

Література:

1. Закон України "Про загальну середню освіту". - К., 1999.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. - К., 2000.
3. Концепція загальної середньої освіти. - К., 2001.
4. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-2 класи. - К.: Початкова школа, 2001. - 256 с. .
5. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 3-4 класи. - К.: Початкова школа, 2003. - 296 с. 6.
6. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. - К.: Початкова школа. - 2006. - 432 с. .

САМОСТІЙНІ ЗАНЯТТЯ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Король Т. А.,
викладач кафедри спортивних ігор
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Під час вступу до закладів вищої освіти студенти опиняються в нових соціальних і психологічних умовах. Інформаційне перевантаження і екзаменаційні стреси, недотримання режиму навчання і відпочинку, нерациональне харчування, гіподинамія, шкідливі звички є факторами ризику для здоров'я студентів та сприяють росту захворюваності. А відсутність, в переважній більшості студентів, достатньої рухової активності є передумовою незадовільної фізичної підготовленості і низького рівня фізичного здоров'я.

Обов'язкові заняття з фізичного виховання в закладах вищої освіти (ЗВО) не спроможні поповнити дефіцит рухової активності молоді, забезпечити відновлення їхньої розумової працездатності, запобігти захворюванням, що розвиваються на фоні хронічної втоми. Розв'язанню цього завдання сприяють самостійні заняття фізичними вправами. Це дає змогу ліквідувати недоліки рухової діяльності студентів, сприяє активнішому засвоєнню навчальної програми та складанню контрольних нормативів. Такі заняття допомагають оволодіти низкою нових рухових умінь і навичок, непередбачених програмою із фізичного виховання, розширити діапазон рухових дій, підвищити спортивну майстерність [1].

Л. В. Смуригіна [2] зазначає, що самостійна робота – це діяльність, мета якої – оволодіння навчальним матеріалом або його застосування та яка відбувається без участі педагога. В. А. Зінов'єв визначає самостійну роботу як важливий метод навчання, що передбачає індивідуальну активність студентів під час закріплення отриманих знань, навичок, умінь і під час підготовки до занять [3, с. 22].

Технологія підготовки студентів до самостійних занять фізичними вправами, як вважає Є. О. Котов, передбачає ієрархічну послідовність і взаємозв'язок основних етапів і похідних до них [4, с. 11]:

- виховання позитивного ставлення, інтересу та мотивації студентів до занять фізичними вправами;
- формування системи науково-практичних і спеціальних знань, необхідних для самостійних занять фізичними вправами;
- формування умінь і навичок необхідних для самостійних занять фізичними вправами;
- залучення студентів до систематичних самостійних занять фізичними вправами;
- володіння різними видами самоконтролю (контроль навантаження за пульсом, за частотою дихання, за самопочуттям, за часом тощо).

Наукові дослідження довели, що заняття фізичними вправами двічі на тиждень в оптимальному режимі лише підтримують організм у тому фізичному стані, в якому він перебував до цих занять, тобто не відбуваються процеси фізичної деградації, що спостерігаються при відсутності або одноразових заняттях. А найбільш оптимальною кількістю є триразові заняття на тиждень, оскільки чотирьох-п'ятиразові (використовуються в спортивному тренуванні) призводять до значного дефіциту часу, зайвої втоми та можуть знижувати, за відсутності відновлювальних заходів, розумову працездатність студентів.

На академічних заняттях у ВЗО студент здобуває теоретичних знань і методичних навичок – що, як і з якою метою робити, а на самостійних заняттях він використовує та закріплює отримані знання й уміння в застосуванні фізичних вправ у повсякденній практиці. Необхідно звертати особливу увагу студентів на свідоме ставлення до регламентації самостійно виконуваних фізичних вправ (введення організму в навантаження, підготовка до нього, дотримання оптимального обсягу й інтенсивності фізичного навантаження та виведення організму з навантаження, тобто відновлення після фізичного навантаження). Тільки фізичні вправи, що виконуються технічно правильно та з

правильним диханням дадуть позитивний ефект. Правильна техніка виконання вправ і дихальних рухів вивчаються на заняттях з фізичного виховання [5, с. 8].

За умови недостатньої рухової активності практично здорові люди скаржаться на порушення дихання під час невеликих фізичних навантажень, зниження працездатності, перевтому, біль у серці, біль у спині, що є наслідком слабкості м'язів, які підтримують хребет, порушення сну, ослаблення концентрації уваги, пасивність, підвищення нервово-емоційної збудженості. Довготривале зниження фізичної активності спричинює подальші виражені та стійкі зрушення, які поступово стають необоротними. Наслідком цього є поява поширених у наш час, так званих, хвороб цивілізації – гіпертонічної хвороби, атеросклерозу, ішемічної хвороби серця, інфаркту міокарда, захворювань судин ніг, порушень постави з ураженнями кістково-м'язового апарату [5, с. 44].

Водночас фізичні вправи, регулярні заняття фізкультурою та спортом дають позитивний ефект, який має різносторонній характер. Насамперед, його проявом є економізація та стимуляція функцій організму. Економізуючий ефект полягає у зменшенні величини показників діяльності організму у стані спокою. Так, якщо у нетренованих людей ЧСС більше 80 уд./хв, то в тренуваних – менше 60. Частота дихання у нетренованих більше 16, у тренуваних – менше 12. Проявом стимуляційного впливу рухової активності є підвищення функціонального резерву, працездатності, сили, витривалості. Покращується самопочуття, з'являється бадьорість, нормалізуються сон і апетит.

Доведено, що систематичні заняття фізичними вправами підвищують і нервово-психічну стійкість до емоційних стресів, підтримують розумову працездатність, сприяють підвищенню успішності студентів (В.А. Друзь, 2002; О.С. Куц, 1995; А.В. Магльований, 1993).

Науковими дослідженнями Л. В. Смуригіної доведено, що система самостійних занять фізичними вправами, зокрема, студентів спеціальної медичної групи повинна включати комплекси фізичних вправ, які складені з урахуванням захворювання, домашні завдання, ранкову гігієнічну гімнастику, оздоровчу ходьбу. Доцільно планувати самостійні заняття з використанням 3-х

рухових режимів: 8-го-динний – для адаптації основних систем організму до фізичних навантажень, 10-годинний – для оптимального розвитку фізичних і функціональних можливостей, 12-годинний – для підвищення й підтримання досягнутого рівня [2].

Отже, самостійні заняття фізичними вправами студентами ВЗО повинні спрямуватися на зміцнення здоров'я, підвищення фізичної працездатності, оволодіння прикладними вміннями та навичками, формування соціальної активності та свідомості, удосконалення професійної діяльності. Саме тому дуже важливою формою самостійної роботи з фізичного виховання студентів є самостійні заняття, які дозволяють їм розвивати й удосконалювати не тільки фізичні, а й морально-вольові якості.

Література:

1. Захожий В., Захожа Н., Мацкевич Н. Самостійні заняття в системі навчання фізичної культури школярів // Педагогічні технології навчання фізичної культури. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць... № 4 (28), 2014. С. 39–44.

2. Смурыгина Л. В. Содержание и методика самостоятельных занятий по физическому воспитанию со студентами специального отделения : автореф. дис. на соискание учёной степени канд. пед. наук : 13.00.04 / Узбецкий гос. ин-т физ. культуры. Ташкент, 1994. 24 с.

3. Зиновьев В. А. Самостоятельные занятия студентов физической культурой // *Теория и практика физической культуры*. 1988. № 7. С. 22.

4. Котов Є. О. Підготовка студентів вищих закладів освіти до самостійних занять фізичними вправами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 / Харківська державна академія фізичної культури. Харків, 2003. 22 с.

5. Юшковська О. Г., Круцевич Т. Ю., Середовська В. Ю., Безверхня Г. В. Самостійні заняття з фізичного виховання: навч. посібник. Одеса: ОНМедУ, 2012. 364 с.

НАПРАВЛЕНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Кравчук А.В., Стасюк М.В., Смаль С.Ю.,

студентки 3-В групи

спеціальності «Початкова освіта»

Табак Н.В.,

викладач першої категорії

Луцький педагогічний коледж

м. Луцьк, Україна

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню структури процесу навчання дітей молодшого шкільного віку на уроках фізичної культури. Розглянуто досвід організації фізичного виховання у початковій школі з використанням здоров'язбережувальних технологій.*

Ключові слова: компетенція, здоров'язбережувальні технології, фізичне виховання.

Постановка проблеми. У теперішній час стан здоров'я молодших школярів погіршився, знизився рівень її рухової активності та спостерігається недостатня мотивація до занять фізичними вправами. У зв'язку з цим виникає необхідність у створенні та реалізації практичних заходів спрямованих на вдосконалення методів та засобів навчання під час занять з фізичного виховання у початковій школі.

На даний момент прогресують відхилення у стані здоров'я школярів, зростає кількість хронічних захворювань, погіршується психічний розвиток. Усе це вимагає від учителів використання спеціальних методів, які б сприяли збереженню здоров'я дітей, формували в них навички здорового способу життя.

С. Л. Білецька вважає, що у сучасній освіті формування здоров'я учнів здійснюється на основі різних підходів. Одним із головних підходів є компетентнісний, згідно з яким, результатом освіти має бути набуття учнем здоров'язберігаючої компетентності, тобто властивостей, спрямованих на

збереження здоров'я свого та оточуючих [1, с.310].

Метою освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти «є формування здоров'язберігаючої компетентності шляхом набуття учнями навичок зміцнення здоров'я та дбайливого ставлення до нього, розвитку особистої фізичної культури».

Метою даної статті є обґрунтування доцільності авторських форм занять фізичними вправами з молодшими школярами для набуття ними здоров'язберігаючої компетентності.

Відповідно до поставленої мети вирішено такі **завдання**:

1.З'ясувати форми організації занять з фізичного виховання з молодшими школярами.

2. Визначити структуру уроку фізичної культури у початковій школі з урахуванням дбайливого ставлення до власного здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Найважливішим завданням сучасної шкільної освіти – є виховання здорового покоління, свідомого ставлення особистості до свого здоров'я та здоров'я оточуючих. На законодавчому рівні це закріплено Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті», Державною Програмою «Діти України».

На наш погляд, потребують вирішення такі важливі завдання, як: залучення дітей молодшого шкільного віку до активної рухової діяльності завдяки створенню спеціальних секцій і гуртків, сприяння підвищенню їх мотивації щодо занять з фізичного виховання засобами оздоровчої гімнастики, зростання рівня фізичної підготовленості з урахуванням їх майбутнього, подальше обґрунтування та розробка системи науково-методичного забезпечення й впровадження сучасних технологій в педагогічний процес навчання. Великого значення набуває проблема вибору індивідуальних засобів фізичного виховання для оздоровлення молодших школярів з урахуванням стану їх здоров'я.

Під здоров'язберігаючими технологіями вчені пропонують розуміти: сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій,

адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм).

С.О.Свириденко під поняттям «здоров'язберігаючої компетентності», розуміє «характеристики властивостей учня, спрямовані на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення» [4, с.125].

Н. Гонтаровська вважає, що поняття , «здоров'язберігаючі технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів [2, с.12]. На думку автора, у ході розробки оздоровчого проекту вчителями слід ретельно опрацьовувати і теоретичну базу [2, с.13].

О. Никифоренко вважає, що при проведенні занять з фізичної культури для дітей 1-4 класів необхідно зосередити увагу також на підвищенні рівня їх фізичної підготовленості, а саме розвитку таких фізичних якостей дітей, як: координаційні здібності, швидко-силові, витривалість та координаційні спроможності [3, с.19]. Автор стверджує, що крім того, великого значення набувають заняття спрямовані на фізичний розвиток молодших школярів, зміцнення їх здоров'я, підвищення рівня працездатності [3, с.20].

Кожен вчитель, у своїй роботі повинен намагатися сприяти розвитку здоров'язбережувальних компетентностей учнів та формувати вміння й навички для збереження здоров'я та життя дітей. А саме: свідомого ставлення до свого здоров'я, оволодіння основами здорового способу життя.

Важливо сприяти формуванню в учнів уявлень про загальнолюдські цінності (милосердя, співчуття, взаємодопомоги); уміння володіти навичками морально – етичної поведінки, безпеки життєдіяльності вдома, у школі, в громадських місцях.

Багато вчителів практикують уроки фізичної культури на такі теми: «Як вирости сильним і здоровим», «Твоя постава скаже тобі спасибі», «Мийся щодня», «Таємнича сила спорту».

Формування компетентностей відбувається на уроці. Саме на уроці йде

навчання, у процесі якого формуються здоров'язберігаючі вміння і навички. Можна розробити серію уроків на тему: «Скарбниця здоров'я». Завдання цих уроків сприяють зміцненню здоров'я молодших школярів та підвищують мотивацію до рухової активності. Зміст таких уроків складається із засобів оздоровчої гімнастики, спрямованої на підвищення рівня фізичної підготовленості дітей (особливо на розвиток гнучкості, швидкісних здібностей та витривалості), фізичної працездатності, фізичного розвитку молодших школярів, зміцнення їх здоров'я та фізичну готовність.

При розробці структури навчального процесу з молодшими школярами нами враховуються наступні методичні положення: обґрунтоване планування та направленість навчального процесу; взаємозв'язок та єдність теоретичної, методичної та практичної підготовки дітей з урахуванням їх стану здоров'я; доступний рівень труднощів при проведенні занять з фізичної культури; набуття рухових навичок та якісне опанування технікою фізичних вправ; забезпечення високого рівня мотивації дітей до занять фізичною культурою; намагання максимальної активності школярів під час занять; поєднання колективної та індивідуальної фізкультурно-оздоровчої діяльності; впровадження інноваційних технологій в навчальний процес та забезпечення його достатньою кількістю якісним спортивним інвентарем.

Отже, ми вважаємо, що головна вимога до фізичного виховання – це здоров'я учнів. Загартування дітей, надання їм можливості достатньо рухатися, навчання вправам – ось головне, чому повинні присвячуватись уроки фізичної культури. На уроках фізичної культури учні повинні розвиватися – ставати сильними, витривалими, швидкими.

Таким чином, визначена структура навчання фізичних вправ молодших школярів у процесі занять фізичною культурою, яка спрямована на досягнення мети фізичного виховання – формування всебічно духовно і фізично розвиненої особистості. Основні завдання якої складаються зі:

- сприяння підвищенню рівня фізичної підготовленості дітей та їх життєдіяльності;

- сформованості високої фізкультурно-оздоровчої компетентності, а саме мотиваційно-цінної орієнтації на здоровий спосіб життя;
- готовності молодших школярів до фізичного самовдосконалення та саморозвитку; набуття фізкультурно-оздоровчих знань та вмінь.

Література:

1. Білецька С. Л. Мотивація навчання як важливий фактор пізнавальної активності дитини /С. Л. Білецька // Педагогічний процес : теорія і практика. – 2004. – № 2. – С. 310–319.

2. Гонтаровська Н. Інноваційне середовище, як фактор розвитку особистості. Директор школи. – 2008. - №9., С.12.

3. Никифорова О. Школа на шляху до здорового способу життя. Завуч. - 2008. - №19, С.20.

4. Свириденко С. О. Активізація пізнавальної діяльності учнів у процесі формування здорового способу життя. ін. –К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2006. –С. 125 –127.

УДК 378.147.091.33-027.22:34-057.875

Педагогічні науки

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ФОРМАЛІЗМУ У НАВЧАННІ ПРАВОЗНАВЦІВ

Кривич Н.Ф.,

*старший викладач кафедри бізнес-лінгвістики
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

м. Київ, Україна

Із виходом вітчизняної професійної освіти на інноваційний шлях розвитку ігрові технології як спосіб подолання формалізму у навчанні майбутніх юристів посідають одну з ключових позицій під час вивчення дисципліни «Юридична риторика та мовна культура юриста». Ще під час навчання у ВНЗ майбутній фахівець юридичного профілю повинен оволодіти

такими вміннями, як уміння знаходити, відбирати та аналізувати необхідну інформацію, вміння інформувати про ті чи інші події у сфері юриспруденції та робити власні висновки, вміння вести ділову бесіду та налагоджувати ділові стосунки, які свідчатимуть про його професіоналізм та високий фаховий рівень.

Ефективною формою активізації самостійної роботи студентів є ведення юридичного дискурсу, творчі проекти, рольові ігри «Юридична консультація», «Очна ставка», «Претендент», «У суді»; презентації за темами «Публічне мовлення та мовна культура юриста», «Мистецтво ведення суперечки», «Еристика як різновид комунікативного процесу в суді», «Етикет та антиетикет в юридичній комунікації», «Підготовка та побудова судової промови», «Особливості обвинувальної та захисної судових промов», «Особистісні риси оратора як чинник переконливої судової промови» та інші, тренінги, серед яких комунікативний тренінг В. Біркенбіль, тренінг професійних комунікацій М. Васильєва, тренінг умінь спілкування А. Гольдштейна, комунікативний тренінг Ю. Жукова та тренінг комунікативної компетентності О. Сидоренко. Метод ситуаційного (практичного) навчання передбачає осмислення студентами реальної життєвої ситуації, вироблення навичок поведінки залежно від ситуації. Для цього викладач користується ситуаційними вправами (кейсами), які вимагають поставити себе на місце професіонала та прийняти особисте рішення, ці вправи розвивають у юристів критичне мислення, навички вирішення проблем і прийняття зважених рішень.

Проілюструю свої міркування доречними прикладами:

- підготуйте інформаційну промову на соціальну тему (5хв.);
- підготуйте повідомлення про сучасну риторику та її зв'язок з іншими науками (5хв.);
- виголосіть тост на ювілеї від імені брата нареченого (3хв.) та охарактеризуйте до якого типу красномовства належатиме такий виступ;
- назвіть та охарактеризуйте розділи класичної риторики, відповідні переліченим етапам у наведеному тексті: *Римському ораторові Цицерону належить вислів: «Всі сили й здібності оратора слугують виконанню таких*

п'яти завдань: по-перше, він повинен підшукати зміст для своєї промови; по-друге, розташувати знайдене по порядку, зваживши та оцінивши кожний доказ; по- третє, оповити й прикрасити все це словами; по-четверте, укріпити промову в пам'яті; по-п'яте, виголосити її з гідністю та приємністю»;

-охарактеризуйте подібний вступ: Промовець, що виходить виступати перед вами, починає свій виступ словами: «Шановні слухачі! Ви вже прослухати цікаві й яскраві виступи моїх колег з проблем...Я сам з великим задоволенням прослухав їх і тепер продовжую цю тему. Хочу запропонувати вам своє бачення цих питань»;

- назвіть прийом запам'ятовування промови: Цицерон перед виступом у сенаті тренувався у себе вдома, проголошуючи промову і переходячи під час цього з однієї кімнати до іншої. Щоразу, коли він переходив до наступної думки, робив невеличку паузу й мисленнєво поєднував відповідний розділ програми з певним кутком своєї оселі. Під час виступу у сенаті він подумки повторював свій шлях домівкою і міг виголосити всю промову, не користуючись записами.

Таким чином, використання дидактичних технологій у підготовці правознавців сприяє подоланню формалізму у навчанні майбутніх юристів, підвищує ефективність освітнього процесу, формує здатність позитивно міжособистісно взаємодіяти, дає можливість творчо мислити та ухвалювати виважені рішення. Про якісний рівень професійної підготовки у ВНЗ можна говорити тоді, коли принципово змінюється позиція викладача і, коли він організовує взаємодію, в якій кожен студент оволодів би низкою умінь та навиків, самонавчанням, особистісною готовністю до майбутньої правознавчої діяльності. Ігрові технології – це потужний резерв для підвищення якості та ефективності у підготовці майбутніх спеціалістів. Тому постає потреба в перегляді технологій підготовки спеціалістів юридичного напрямку та формуванні у них готовності до конструктивної взаємодії в юриспруденції.

Література:

1. Бондарева Л. І. Методичні аспекти розробки та проведення навчального тренінгу студентів у вищій професійній школі / Л.І. Бондарева // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 6.

2. Мельничук І. М. Цільові аспекти використання тренінгів / І. М. Мельничук // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини.– Умань: УДПУ ім. П. Тичини, 2007. – Вип. 19.

3. Мороз Л. І. Тренінгові технології навчання студентів у ВНЗ / Л. І. Мороз, С. І. Яковенко та ін. – К., 2004.

4. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін: [навч. посіб.] / Г. О. Ковальчук, Н. Ю. Бутенко, М. В. Артюшина та ін. – К.: КНЕУ, 2006.

5. Чалабієв Р. Проектна технологія та метод тренінгу / Чалабієв Р. // Відкритий урок : розробки, технології, досвід. – 2008. – № 1.

Педагогічні науки

ПРОВІДНИЦТВО ТА ПРОСВІТНИЦТВО

*Лисаков С.В.,
аспірант Бердянського державного
педагогічного університету
м. Бердянськ, Україна*

Людину не може нічого навчити,
їй можна допомогти знайти це в собі.

Галілео Галілей

Треба зробити впорядкування родових зв'язків таких понять як «провідництво в освіті» та «просвітництво». Значний відсоток науковців ототожнюють ці поняття. Необхідно встановити межі схожості та ознаки, що унеможливають думку про їх тотожність.

Для досягнення цієї мети скористаємося ресурсами герменевтичного дискурсу та рефлексії прагматичного усталеного вжитку названих понять в наукових джерелах.

Власне задум ідеї виник як результат аналізу наукової освітянської практики. До 2017 року поняття «просвітництво» було одним з ключових в історії

педагогіки та дисертаційних дослідженнях діяльності видатних постатей, що проторували освіті шлях до прогресу. Достатньо відпрацьовані методи та технології дослідження цього соціально значимого явища на теренах України.

О. В. Сухомлинська визначає в цьому руслі, що «педагогічна думка завжди персоніфікована — на ній лежить відбиток особистості її носія з його смаками, поглядами, віруваннями та уподобаннями» [10].

В. І. Вернадський писав: «Історія науки, повинна критично складатися кожним науковим поколінням і не тільки тому, що змінюються запаси наших знань про минуле, відкриваються документи або знаходяться нові прийоми відновлення минулого. Ні! Необхідно знову переробляти історію науки, знову історично йти в минуле, тому що завдяки розвитку сучасного знання у минулому набуває значення одне і втрачає інше. Кожне покоління наукових дослідників шукає і знаходить в історії віддзеркалення наукових теорій свого часу. Рухаючись вперед, наука не тільки створює нове, але неминуче переоцінює старе, пережите» [4].

У наукових дискусіях нас інколи просять замінити термін «провідництво» на «просвітництво». Ми категорично з цим не погоджуємося так як маємо справу з двома зовсім різними соціальними концептами.

Просвітництво — ідея залежності суспільного прогресу від поширення освіти. У широкому значенні просвітницьку діяльність організаційних психологів можна визначити як діяльність, спрямовану на формування загальної культури менеджерів і персоналу організацій. Як справедливо помічає С. Глебова: «Ідеї просвітництва актуалізуються в умовах перехідних етапів розвитку суспільства і впливу прогресу на соціальне, економічне, культурне життя держави, тим самим, випереджаючи практику виховання і освіти, що склалася» [3].

Просвітницька робота має на меті «просвітити», надати певні знання, передові ідеї людині, які б допомогли їй особистісно зростати, розширити горизонти своїх знань та критично мислити. Крім того, передача знань має виконувати не тільки інформаційну функцію, але й містити у собі виховний

процес на засадах гуманізму. До речі, поняття «просвітницька діяльність» геть відсутнє в «Енциклопедії освіти».

Вивчення педагогічної творчості та просвітницької діяльності конкретної особи, яка зробила помітний внесок у розвиток освітньої галузі, є важливою складовою дослідження шляхів розвитку педагогічної науки у певну історичну добу.

У 2017 році вийшла особлива доповідь Римського клубу «Come On!» (Ну ж бо разом!) Капіталізм, короткозорість, населення і деструкція планети». Він містить окремий розділ «We May Need a New Enlighten» (Нам необхідна нова Просвіта), в якому розглядається нова парадигма освіти глобалізованого світу. Ідея «нового Просвітництва», передбачає фундаментальну трансформацію мислення, результатом якої має стати цілісний світогляд. Гуманістичний, але вільний від антропоцентризму, відкритий розвитку, але цінуючи стійкість і такий, що піклується про майбутнє.

Президент НАПН України В. Г. Кремень посилається на те, що «освітнянський корпус в критичні періоди життя країни може, сприяти росту просвітництва, свідомості в суспільстві. Але це при гуманному ставленні держави до вчителів. Загальнодержавні проблеми не будуть розв'язані без участі учителів» [7].

Загальна теорія просвітництва розкрита в працях В. Андрущенка, В. Лугового, П. Біліменка, М. Богуславського, Л. Вовк, В. Вихрущ, М. Гриценка, М. Гупана, О. Сухомлинської, М. Ярмаченка, І. Войцехівської, В. Добровольського, Н. Побірченко та інших.

Основна загальна характеристика цих досліджень — історико-педагогічний підхід. За влучним висловом О. Сухомлинської: «Завдання історико — педагогічної науки — дати адекватну оцінку джерелам різного походження, які становлять дискурсивну тканину часу» [10].

Український громадський діяч, фольклорист Олександр Русов допускав, що «тільки пізнання загальної картини всіх історичних фактів і філософських поглядів дасть змогу читачеві позбутися одностороннього погляду на безліч питань сьогоденного життя і дасть йому належну просвіту» [9].

Загалом просвітництво — це величезний історичний пласт розвитку культури та освіти людської цивілізації, широка ідейна течія, яка відображала антифеодальний, антиабсолютистський настрій освіченої частини населення у другій половині XVII-XVIII століття. Термін «Просвітництво» набув статусу самостійної лексичної одиниці у XVIII ст. Його використовували Ф. Вольтер, Й. Гердер, але остаточно він був закріплений після виходу у 1784 році статті І. Канта «Що таке Просвітництво». Кант визначив просвітництво як «вихід людини із стану власного неповноліття». Під неповноліттям Кант розуміє неспроможність користуватись власним розсудком без керівництва з боку інших осіб. Однак подібна нездатність не є природною, і має своїм джерелом не брак розсудливості. Її причина полягає в браку рішучості та мужності користуватись розсудком самостійно. Отже, безпосередньою основою «дорослого неповноліття», за Кантом, є лінь та боягузтво. Основна мета Просвітництва за Кантом — вільне використання людського розуму для прогресивного перетворення суспільства. Просвітники, перш за все, були переконані в тому, що, раціонально змінюючи, вдосконалюючи суспільні форми життя, можна змінити на краще кожну людину. З іншого боку, людина, яка має розум, здатна до морального вдосконалення, а освіта та виховання кожної людини покращить суспільство в цілому [6].

Просвітник — людина, що займається освітою — піднесенням рівня навчання; пропагандист прогресивних ідей, знань, культури тощо [2].

Просвітитель О. О. Русов писав: «Просвіта для народу — це можливість встати на ноги, жити по-людськи, а не постійно боротися з голодом, хворобами та невіглаством»; вчитель має бути справжнім просвітником, від плідної діяльності якого залежить майбутнє всієї нації». На думку О. Русова, учням не допоможуть ні найкращі школи, ні найкращі підручники, якщо вчитель не закладе в їхніх головах основу — бажання навчатися, що й «дасть того ключа, який відкриє всі навчальні горизонти».

На його переконання, народний вчитель має бути справжнім просвітником, від плідної діяльності якого залежить майбутнє всієї нації [9].

Дослідники вивчають просвітницьку, педагогічну, освітньо-просвітницьку, науково-дослідну, культурно-просвітницьку, управлінську, громадсько-просвітницьку діяльність персоналій (видавнича, етнографічна, громадська, педагогічні погляди), з метою охарактеризувати їх педагогічні погляди, зміст педагогічно-просвітницької праці.

Значна роль просвітницької діяльності належить просвітницьким патріотично налаштованим громадським організаціям

Найбільш повне визначення дефініції «просвіта» наведено в Модельному законі про просвітницьку діяльність: просвіта — цілеспрямований процес інформування населення про наявний соціально-культурний досвід, розрахований на велику, як правило, не розчленовану на стійкі групи аудиторію, і не передбачає будь-яких формалізованих процедур контролю за успішністю освоєння повідомлених відомостей.

Просвітницька діяльність — різновид неформальної освіти, сукупність інформаційно-освітніх заходів з пропаганди і цілеспрямованого поширення наукових знань та інших соціально значущих відомостей, які формують загальну культуру людини, основи її світогляду і комплекс інтелектуальних здібностей до компетентної дії (до практичної діяльності «зі знанням справи»).

Стаття 8 цього закону під цілями просвітницької діяльності визначає соціально значущі результати, на досягнення яких спрямована діяльність всіх компонентів системи освіти. Основна ціль просвітницької діяльності — підвищення рівня загальної культури і соціальної активності населення. Названа мета досягається за допомогою виконання пріоритетних завдань [8].

Результатом історичного та культурного розвитку вітчизняного просвітницького руху стала його національна своєрідність та унікальність. Його головною тезою була думка про те, що поширення освіти допоможе підняти добробут народу. Таким чином, основний шлях до прогресу просвітники вбачали у поширенні освіти, культури, ідей добра і справедливості, приділяючи увагу проблемам виховання, що й визначало сутність просвітницької діяльності загалом. Модельний закон про просвітницьку діяльність Прийнято на двад-

цятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД (Постанова N20-15 від 7 грудня 2002 року) [8].

Просвітники характеризувалися як «носії освіти і прогресу». Насамперед, вони захищали права народу на просвіту, відстоювали ідеї свободи, європейських форм життя і взагалі всебічну європеїзацію громадського життя країни.

Дослідник просвітительської діяльності родини Терещенків П. Г. Біліченко запровадив поняття «благодійна просвітницька діяльність» — це безкорислива матеріальна та організаційна допомога державних чи громадських організацій та приватних осіб, спрямована на розв'язання існуючих освітніх проблем і створення умов для ефективного розвитку освітньої галузі в майбутньому [1].

2017 року вийшла друком колективна монографія за редакцією проф. І. Т. Богданова «Провідництво в освіті. Від ідеї до вічності». Саме завдячуючи цій праці започатковано широкий науковий дискурс з проблеми провідництва в освіті. Дослідження виявило потребу глибокого філософського та методологічного осмислення ролі провідництва не лише в історичному аспекті, а й перебудові та реформуванні управління системою вищої освіти.

Професор В. Жадько певним чином співставляє ресурси та смисл просвітництва та провідництва: «Провідник, просвітитель той, хто спрямовує свої соціально-духовні зусилля на виведення людей зі стану душевного спокою, властивого нематеріальним об'єктам, а не людині; той, хто відкриває їм приховані в ній потенції і актуалізує їх»[5].

Провідництво — це активна просвітницька діяльність тієї категорії людей, які в кожній країні складають провідний суспільний прошарок, без якого неможливий її прогресивно-гуманістичний розвиток.

Таким чином ми маємо можливість визнати, що просвітителі і провідники в освіті - це унікальне явище в процесі розвитку людської цивілізації. Як перші так і другі — це справжні патріоти, громадяни, самомотивовані на забезпечення прогресу суспільного розвитку держави. Вони володіють вмінням бачити та прогнозувати майбутнє. Їм «відкрилося» феноменальне бачення шляхів, мето-

дів та технологій досягнення визначеного ними майбутнього. Вони ніколи не зрікаються від своєї ідеї та не відступають. Вони готові до жертвності заради ідеї. Практично жоден з них не був визнаний за життя суспільством як «просвітитель» чи «провідник».

Література:

1. Біліченко Павло Геннадійович. Просвітницька діяльність українських меценатів родини Терещенків(друга половина XIX — поч. XX століття): Дис. канд. наук: 13.00.01-2008.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Видавництво «Перун», 2005. — 1728 с.

3. Глебова С. Л. Музыкальное просвещение подростков в Музыкальном обществе: дис. канд. пед наук: 13.00.01 / Глебова Софья Львовна. — Тамбов, 2002. — 181 с.

4. Довідник з історії України. За заг. ред І. Підкови, Р. Шуста. — 2-ге вид., — К. : Генеза, 2001. — 1135 с.

5. Жадько В. О. Обрані педагогікою [Текст]: худож. док. нариси: у 2 кн. / Віктор Жадько. — Київ: Експрес-поліграф, 2014. — 606 с.

6. Кант И. Ответ на вопрос: Что такое Просвещение? 1784. В кн. : Произведения, т. 6. — М., 1966.

7. Кремень В. Еліта, інтелігенція — провідники нації / Василь Кремень // Освіта України № 37-38(161-162).

8. Модельний закон про просвітницьку діяльність Прийнято на двадцятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД (Постанова N20-15 від 7 грудня 2002 року)

9. Русов А. А. О народных учителях в земских школах Черниговской губернии / А. Русов // Земский сборник Черниговской губернии. — 1898. — № 5. — С. 47-73.

10. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / Ольга Сухомлинська. — К. : А. П. Н., 2003. — 68 с.

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Литвин А.Ф.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики професійної підготовки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» м. Переяслав, Україна

В умовах сьогодення перед сучасною вищою школою стоїть якісно оновлене соціальне замовлення – підготувати фахівця, здатного адекватно реагувати на зміни у соціально-економічному середовищі, адаптувати до нових умов свою професійну діяльність. Виконати таке замовлення може досвідчений професорсько-викладацький склад ЗВО, інтеграція навчального процесу й науково-дослідної діяльності, постійне підвищення кваліфікаційної майстерності викладачів. Суспільство ставить перед майбутнім педагогом низку вимог, а саме: професійна компетентність; загальнокультурна й гуманітарна компетентність; комунікативна компетентність; соціально-економічна компетентність; креативність; наявність педагогічних здібностей; педагогічна культура.

Аналізуючи останні дослідження і публікації можна затвердити, що на сьогодні вчені виокремлюють різні шляхи формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Методологічну основу дослідження становлять наукові праці з проблем формування педагогічної майстерності педагога (І. Зязюн, В. Крутецький, Н. Кузьміна, А. Мудрик, О. Рудницька, В. Сластьонін).

Проблема поглиблення професійної майстерності в діяльності педагога розробляється у педагогіці давно і всебічно. У дослідженнях науковців висвітлено закономірності формування професійної майстерності (А. Деркач, Л. Іванцова, А. Маркова, Л. Мітіна та ін.); оптимізацію професійної підготовки і умов здійснення успішної професійної діяльності (Б. Теплов, В. Бодров,

Ю. Бабанський, А. Зеєр, А. Іващенко й ін.); формування концептуальної моделі професійної діяльності педагога (Г. Суходольський, А. Мережніков).

Поняття «педагогічна майстерність» досить широко та повно розкриті у «Педагогічній енциклопедії»: «...це високе мистецтво виховання і навчання, що постійно вдосконалюється, доступне кожному педагогу, який працює за покликанням і любить дітей. Педагог – це спеціаліст високої культури, який глибоко знає свій предмет, добре ознайомлений з відповідними галузями науки чи мистецтва, практично розбирається в питаннях загальної і, особливо, дитячої психології, досконало володіє методикою навчання і виховання» [2]. Коли ж ми прагнемо усвідомити витoki розвитку майстерності, зрозуміти шляхи професійного самовдосконалення, доцільно сформулювати визначення цієї педагогічної категорії так: педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [1].

Педагогічна майстерність сучасного викладача вищого навчального закладу включає: професійну компетентність як систему необхідних знань, умінь і навичок, володіння сучасними технологіями і стратегіями розв'язання дидактичних проблем, презентабельність особистого досвіду, здатність до одержання і трансформації необхідної інформації тощо; готовність до творчої професійної діяльності: вмотивоване професійне самовизначення, здатність до рефлексії, досвід педагогічної роботи, професійна мобільність, наявність програми самовдосконалення тощо; педагогічні здібності: перцептивні, креативні, комунікативні, емоційнорегулятивні; особистісні якості, які проявляються в цілеспрямованості, толерантності, чесності, оптимізмі тощо; педагогічна техніка: мовлення, міміка, театралізація, організація педагогічної взаємодії, адекватне спілкування тощо. Таким чином, стверджує В. Орлов педагогічна майстерність педагога – це синтез особистісно-ділових якостей і властивостей особистості, що визначає високу ефективність педагогічного процесу [4, с. 12].

Майбутній педагог нової формації повинен уміти:

- 1) планувати, організовувати і проводити заняття з використанням інноваційних технологій;
- 2) застосовувати на заняттях сучасні засоби й методи, адекватні змісту інноваційних технологій;
- 3) оцінити ефективність використовуваних технологій і контролювати якість навчально-виховного процесу;
- 4) аналізувати й коректувати свою професійну діяльність;
- 5) організовувати і проводити наукові дослідження у сфері професійної діяльності;
- 6) коригувати навчальний матеріал залежно від аудиторії;
- 7) досягати результату через міцні знання та вміння;
- 8) вільно володіти навчальним матеріалом суміжних предметів і здійснювати міжпредметні зв'язки;
- 9) бути здатним коригувати навчальні цілі залежно від умов, вносити корективи в готовий зміст навчального предмета, виділяти головні навчальні елементи, здійснювати внутрішньопредметні зв'язки;
- 10) самостійно розробляє методичне забезпечення;
- 11) володіти методами самоаналізу.

Показниками високого рівня сформованості педагогічної майстерності слід вважати:

- гуманістичну спрямованість особистості педагога;
- психолого-педагогічну компетентність і розвинуте педагогічне мислення;
- освіченість у галузі предмета, який педагог викладає, і володіння педагогічними технологіями;
- досвід творчої діяльності, уміння обґрунтувати власну педагогічну діяльність як систему (дидактичну, виховну, методичну);
- культуру професійної поведінки (педагогічного спілкування, мови, зовнішнього вигляду).

Педагогічна майстерність, як наголошує Б. Лихачов, виявляється у досконалому володінні педагогом методами й прийомами, усім арсеналом

педагогічних умінь і навичок, які забезпечують практичне втілення педагогічного мистецтва у процес формування особистості [3, с. 203].

Розвиток педагогічної майстерності викладача тісно пов'язаний з його ставленням до себе, вимогами до своєї діяльності, особистісними якостями, вона в свою чергу є комплексом властивостей особистості педагога, що забезпечує високий рівень самоорганізації його у професійній діяльності.

Майбутній педагог повинен постійно працювати над удосконаленням своєї педагогічної майстерності, від чого значною мірою залежать результати його роботи.

Нині у вищій педагогічній школі все більше актуальності набуває проблема формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів, специфіка якої полягає у необхідності розвитку педагогічної та технологічної творчості.

Література:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник. [3-тє вид., випр. й доповн.]. Житомир, 2012. С. 66 – 108.
2. Левківський Б. Підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів: [проблема підготовки в Україні викладачів для вищих навчальних закладів; професійна майстерність, її актуальність]. Вища школа. 2005. № 3. С. 55-58.
3. Лихачев Б.Т. Педагогика: Курс лекцій: учеб. пособие для студ. педаг. учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. М.: Прометей, Юрайт, 1998. 464 с.
4. Орлов В.Ф. Теоретичні та методичні основи розвитку педагогічної майстерності викладача мистецьких дисциплін. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін: навч.-метод. посіб. / [В.Ф. Орлов, О.О. Фурса, О.В. Баніт]. К.: Едельвейс, 2012. С. 7 – 71.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Марцинюк Є.В.

Студентка відділення «Початкова освіта»

Науковий керівник: Хомюк Н.В.

Луцький педагогічний коледж

м. Луцьк, Україна

Методи навчання – це упорядковані способи взаємозв'язаної діяльності вчителя і учнів, які спрямовані на вирішення навчально – виховних завдань.

Методи поділяються:

1. За джерелами знань і взаємозв'язаної діяльності вчителя і учнів

а) словесні: розповідь, бесіда, пояснення; Розповідь-пояснення використовується під час навчання учнів у початковій школі. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повість, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу залежить головним чином від уміння вчителя розповідати, дохідливості та доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда відноситься до найдавніших і найпоширеніших методів дидактичної роботи. Її майстерно використовував ще Сократ. Провідною функцією даного метода є мотиваційно-стимулююча

б) наочні: показ, демонстрація предметів , речовин; Ілюстрація - допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в яскравішому викладенні та показі власної думки. Засоби ілюстрації (картинки, таблиці, моделі, муляжі, малюнки тощо) є нерухомими, вони мають «оживати» в розповіді вчителя. Дидактики не рекомендують вивішувати або виставляти засіб ілюстрації заздалегідь (на початку уроку), щоб не привернути до нього увагу учнів, щоб ілюстрація не була достроковою до того моменту, коли для вчителя настане час скористатися наочним посібником.[1]

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування: навчальна телепередача або кіно-відеофільм чи його фрагмент; діюча модель,

дослід з фізики або хімії; спостереження за погодою (у початковій школі); дослід у шкільній теплиці, робота на пришкільних ділянках.

в) практичні : дослід, лабораторні роботи, екскурсії; Ці методи не несуть нової навчально-пізнавальної інформації, а служать лише для закріплення, формування практичних умінь при застосуванні раніше набутих знань. Більшість дітей активніше сприймають практичні методи, ніж словесні.

2. За характером дидактичних завдань

3. За рівнем пізнавальної діяльності учнів:

- пояснювально – ілюстративний - учитель організовує сприймання та усвідомлення інформації, а учні її сприймають, осмислюють і запам'ятовують.

- репродуктивний - це відтворена репродукція як засіб повторення готових зразків або робота за готовими зразками, термінологічно вживається не лише в дидактиці, а й в образотворчому мистецтві, архітектурі, інших видах творчої діяльності;

- дослідницький – цей метод має спиратися на самостійну, творчу пізнавальну діяльність учнів.

- евристичний - суть цього методу полягає в організації на уроках граматики пошукової діяльності учнів. Перед школярами висувається пізнавальна задача, і вони під керівництвом учителя «відкривають» нові для себе знання.

Головним прийомом роботи, що лежить в основі евристичного методу, є евристична бесіда. Нею користуються тоді, коли в учнів є попередні знання, спираючись на які на основі спостереження за мовним матеріалом діти більш чи менш самостійно можуть прийти до узагальнення, зробити потрібний висновок.

- проблемний – це метод навчання , наближений до творчості, який ніби стоїть на межі між репродукцією, розумовим формуванням і творчістю.

4. Пасивний - виклад навчального матеріалу вчителем - самостійна робота у класі. До неї належать класні твори, складання задач, самостійні письмові роботи, географічні подорожі. Власне кажучи, елементи самостійної праці учнів тут об'єднуються з інструктуванням, допомогою вчителя, у результаті

чого школярі набувають навичок самостійності, закріплюючи індивідуальний стиль діяльності

5. Активний – самостійна робота учнів поза контролем учителя - самостійна робота вдома. Мова йде про домашні завдання - усні та письмові. Проти домашніх завдань виступають педіатри та гігієністи, вважаючи їх джерелом перевантаження учнів. Поряд із цим домашні завдання мають позитивний вплив на розумовий розвиток, виховання та самовиховання дитини, сприяють виробленню навичок самостійної пізнавальної діяльності.[1]

Між різними методами існує органічний взаємозв'язок і взаємопроникнення. Керуючись принципом оптимальності при виборі методів потрібно пам'ятати, що кожен метод орієнтований на розв'язання певного кола педагогічних завдань, але водночас сприяє вирішенню й інших. Звідси випливає необхідність оцінки можливостей кожного методу, знання його переваг і недоліків, вибору їх оптимального поєднання.

Якщо матеріал складний, не пов'язаний з раніше засвоєними учнями знаннями, використовуються переважно словесні методи у поєднанні з проблемно-пошуковою роботою. За умови, якщо матеріал невеликий за обсягом і знайомий учням, застосовуються інтерактивні розминки із практичними методами навчання.

У процесі роботи на уроках з природознавства демонстрація змінювалася бесідою і практичною роботою. Різні методи поєднуються так, що переважає якийсь один або кілька методів. Наприклад, бесіда чергується з невеликою розповіддю або поясненням, пояснення – з демонстрацією або практичною роботою. При відборі наочних методів навчання поєднуються натуральні і образотворчі наочні засоби та посібники.[2]

Український педагог В. Шаталов неодноразово твердив, що в його арсеналі напрацьовано більше тисячі прийомів, у той же час він використовує при викладанні лише 30 методів, указуючи цим на те, що прийоми є складовою частиною методу. Кожен учитель створює низку прийомів шляхом спроб і відбору найефективніших, відкидаючи ті, що не сприймаються учнями. Учитель створює свій власний почерк завдяки застосуванню індивідуальних прийомів.

Методи навчання не тільки спрямовані на передачу та сприймання знань, умінь і навичок, а й мають значно ширший діапазон дій, який виражається у функціях навчального процесу: освітній, виховній, розвивальній.

Освітня функція як основа передбачає застосування тих методів і прийомів керування навчальною діяльністю учнів, які сприяли б успішному засвоєнню знань, умінь, наукового світогляду та його відповідних складових - переконань, як упевненості у правильності своїх знань. Тут застосовувалася вся палітра методів, що класифіковані вище. Освітня функція служить для здійснення завдань творчого характеру, художньо-естетичного ставлення до явищ природи та суспільного життя. [1]

З метою визначення ефективності впливу методів навчання на естетичне виховання молодших школярів під час уроку природознавства, було проведено анкетування у Ковельській гімназії №4. На основі даного анкетування можна зробити висновок, що одним з найефективніших методів є практичний (30%), також наочний (30%), діти також не залишили без уваги дослідницький метод (25%), і активний (15%)

Отже, правильно організований урок з природознавства з використанням методів навчання викликає в учнів зацікавлення у темі, підвищує працездатність і самодіяльність учнів.

Висновки: отже, включаючи в освітній процес методів навчання, формується пізнавальна діяльність учнів і їхня самостійність. Можна зробити висновок, що комплексне використання методів навчання позитивно впливає на засвоєння учнями знань з природознавства. Застосування вчителем усього набору методів навчання у їх численних комбінаціях і поєднаннях забезпечує високу ефективність навчання і розвитку школярів. Провідна роль завжди належить учителю, а успішність навчального процесу залежить від того, наскільки аргументовано, доцільно і майстерно він застосовує конкретні методи навчання. Методи навчання допомагають активізувати навчальний процес, розвиває спостережливість дітей і збуджує інтерес до навчання.

Література:

1.Класифікація методів навчання природознавства. Бесіда, розповідь. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://allref.com.ua/uk/skachaty/Klasifikasiya_metodiv_navchannya_prirodovnavstva%7C_Besida_rozpovid-

2.Комплексне використання методів навчання на уроках природознавства у початковій школі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/prirodovnavstvovp/kompleksne-vikoristanna-metodiv-navcanna-na-urokah-prirodovnavstva-u-pocatkovij-skoli>.

УДК 373.3

Педагогічні науки

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПРИРОДОЮ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Марцинюк Є.В.

Студентка відділення «Початкова освіта»

Науковий керівник: Хомюк Н.В.

Луцький педагогічний коледж

м. Луцьк, Україна

Спостереження - це основний метод вивчення природознавства в початковій школі. Це безпосереднє сприйняття учнями об'єктів живої і неживої природи з метою формування правильних уявлень і понять, умінь і навичок. Спостереження за об'єктами та явищами викликає в учнів пізнавальний інтерес, розвивають мислення. Спостереження розкриває перед дитиною реальний світ природи, дає багато знань про неї, розвиває розумові здібності, увагу, кмітливість і спостережливість.

Спілкування дітей з рослинами та тваринами допомагає усвідомити, що природні об'єкти - це живі організми, які потребують нашої допомоги та турботи.

Основними видами спостережень на уроках природознавства в початкових класах є:

- спостереження за неживою природою (температура повітря, стан неба, висота сонця над горизонтом тощо);

- сезонні зміни в рослинному і тваринному світі;
- сезонна праця людей та її зміни за порами року. [1]

Організувати спостереження потрібно так, щоб у процесі сприймання дитина зосереджувалась на певному явищі природи, тому важливе значення має відбір об'єктів для спостереження, які повинні бути знайомі молодшим школярам, цікавими і доступними для сприймання. [2]

Учителеві треба звертати увагу молодших школярів на зв'язки між предметами та явищами. Він повинен так викласти матеріал, щоб за кожним новим словом, засвоєним учнем, стояв чіткий і правильний образ. Цього можна досягти лише шляхом розвитку в учнів спостережливості, допитливості, цікавості до навколишньої природи.

Спостережлива дитина бачить, чує та помічає все нове і цікаве, що торкається її зору і слуху: рослини, що зацвітають навесні, політ перших метеликів тощо. Учень, в якого не розвинена спостережливість, проходить повз ці явища, не помічаючи їх.

Завдяки спостереженням діти переконуються в єдності та різноманітності природи. Під час спостережень вони встановлюють зв'язки, а в окремих випадках - взаємозалежності і взаємозв'язки між різними тілами та явищами природи.

Спілкування з природою дає можливість учням побачити об'єкти і явища у взаємозв'язку, виховує естетичні почуття, спонукає до самостійного спілкування з природою. Діти починають розуміти, яке значення рослин та тварин у природі, яку вони приносять користь, бережливо ставляться до навколишньої природи. [3]

Завдяки спостереженням у природі в учнів формуються багато програмних уявлень і понять: про пори року, форми земної поверхні, водойми, погодні явища, ґрунти, рослини, тварини, діяльність людини в природі.

Щоб діти вміли спостерігати самостійно, вони повинні мати певні знання, володіти прийомами спостереження над об'єктами природи. Тому спочатку вчитель показує, як аналізувати спостережувані явища, предмети, дає докладний план спостережень, наприклад:

- за Сонцем (чи високо піднялось, як воно світить);
- температурою повітря (тепло, прохолодно, холодно, мороз, визначити скільки градусів);
- вітром (з якого боку дме, сильний, слабкий, помірний або зовсім його немає);
- опадами (у вигляді чого йдуть, коли почались, чи значні);
- хмарністю (яка частина неба вкрита хмарами, колір хмар, густі хмари чи прозорі, високо вони чи низько, рухаються чи не рухають

Навчити дітей зв'язно розповідати, описувати той чи інший об'єкт допоможе чіткий план, за яким характеризуватиметься компонент, який вивчається, щоб учень мав змогу розглядати його в певній послідовності, охопити найістотніші ознаки, встановити взаємозв'язок та взаємозалежність об'єкта і навколишнього середовища. [3]

Учні початкових класів не тільки спостерігають за природою, а й узагальнюють свої спостереження. Ця робота проводиться під керівництвом учителя, а потім - самостійно. Результати спостережень учні фіксують в зошитах для самостійної роботи і в класних календарях природи і праці людей. Форма календаря може бути різною, але в ньому повинна бути таблиця для записів щоденних спостережень за погодою протягом місяця або сезону, місце для записів інших спостережень (зміни в неживій природі; зміни в житті рослин, тварин; праця людей). Доцільно відвести місце для рубрики "Найцікавіше в природі", а також вмістити малюнки умовних знаків. У календарях природи і праці людей має бути таблиця записів узагальнених результатів за погодою протягом місяця або сезону (залежно від того, за який проміжок часу оформлений календар). Робота, що спрямована на осмислення цілей спостережень, є обов'язковою і пояснюється такими причинами:

- а) діти мають різний рівень засвоєння опорних знань, умінь;
- б) сприймання носить вибірковий характер, і без усвідомлених, конкретних цілей кожний учень буде сприймати і виділяти в предметах те, що його зацікавить і має для нього певне значення;

в) кожний об'єкт має різні ознаки, властивості, частини, зв'язки і може сприйматися з різних боків та різних точок зору. [2]

Висновки: отже, правильно організоване спостереження допомагає виховувати у дітей такі необхідні якості, як працелюбність, охайність. Також розвиваються навички користуватися деякими метеорологічними приладами (термометром, гномоном), уміння, необхідні для оформлення записів про погоду тощо. Всі ці вміння і навички мають велике значення в процесі формування природничих знань учнів та у їх підготовці до самостійної практичної діяльності.

Література:

1. Роль спостережень та екскурсій у формуванні природознавчої компетентності молодших школярів на уроках природознавства. - <https://vseosvita.ua/library/statta-rol-sposterezen-ta-ekskursij-u-formuvanni-prirodovnavcoi-kompetentnosti-molodsih-skolariv-na-urokah-prirodovnavstva-85988.html> (<https://vseosvita.ua/library/statta-rol-sposterezen-ta-ekskursij-u-formuvanni-prirodovnavcoi-kompetentnosti-molodsih-skolariv-na-urokah-prirodovnavstva-85988.html>)
2. Організація спостережень за природою в початковій школі. - https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0a65625a2ac69a5d43a88421316d27_0.html (https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0a65625a2ac69a5d43a88421316d27_0.html)
3. Організація спостережень учнів за змінами в природі під час формування природничих знань. - <https://works.doklad.ru/view/E3MFHKrASs0.html> (<https://works.doklad.ru/view/E3MFHKrASs0.html>)

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ШКОЛЯРА

*Марченко Т.В.,**викладач педагогіки**ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж
імені І.Я.Франка» Житомирської обласної ради
м. Коростишів, Україна*

Життя в ХХІ ст. є досить динамічним, тому знань, якими ми володіємо сьогодні, завтра вже недостатньо. Принцип «навчання впродовж життя» сьогодні діє в усіх цивілізованих країнах, оскільки в умовах інформаційного соціуму кожна людина постійно відчуває брак певних знань і має потребу в їх регулярному оновленні.

Люди, які не орієнтовані на постійний саморозвиток через навчання, з часом втрачають здатність ефективно діяти. Водночас, якщо особистість присвячує свій вільний час збільшенню освітнього капіталу, наполегливо долаючи всі перешкоди на своєму шляху, то вона обов'язково досягне життєвого успіху.

Проте, щоб сформувані в дитини бажання вчитися, потрібно, щоб завдання, що ставляться перед нею у ході навчальної діяльності, були не тільки зрозумілі, але і внутрішньо прийняті нею.

Відаючи на навчання своїх дітей, батьки очікують високого рівня знань, самостійності, особистісного розвитку та професійного становлення у майбутньому. Відсутність мотивації у дитини дорослі нерідко плутають зі звичайною неслухняністю. І замість того, щоб допомогти дитині, сварять за погані оцінки або ставлять їм у приклад інших – більш успішних дітей. І це, твердять психологи, найбільша помилка батьків.

Проблема мотивації сьогодні хвилює багатьох педагогів і батьків. Учителі знають, що школяра не можна успішно навчати, якщо він байдуже відноситься до навчання і знань, без інтересу і, не усвідомлюючи потреби до

них. Змусити до навчання не можна. Тому перед школою стоїть задача з формування і розвитку в дитини позитивної мотивації до навчальної діяльності.

У психології під мотивацією розуміють систему чинників, що визначають поведінку (потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення), або характеристику процесу, що стимулює та підтримує активність особистості на потрібному рівні [1].

Мотивація учня – глибоко особистісне та індивідуальне поняття. Особливість цих мотивів полягає у тому, що вони безпосередньо пов'язані зі змістом та особистісною значущістю діяльності; якщо змінюється мотив, заради якого учень вчиться, то це принципово перебудовує і зміст його навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми, дозволяє констатувати, що загально-теоретичні положення навчальної мотивації розроблені в працях В. Давидова, Д. Ельконіна, Г. Костюка, О. Леонтєва, С. Максименка, Г. Костюка. В низці досліджень висвітлено взаємозв'язки між мотивацією й успішністю навчально-виховної діяльності школярів (Н. Бітянової, В. Гулеватого, М. Дригус, Ю. Орлова, О. Поливанової, Г. Ротара, Н. Рудої, П. Якобсон та ін.).

«Найкращий учитель той, хто пробуджує в учнів бажання вчитися» – ця незаперечна істина проголошувалась прогресивними педагогами всіх часів. Щоб навчити дитину, треба не просто передати їй знання та вміння, а й викликати в неї відповідну активність – пізнавальну чи практичну. Важливим структурним елементом цієї активності є мотивація, в якій виявляється ставлення школярів до навчання [4].

Згідно з Є. Ільїним, основними чинниками, що впливають на формування позитивної стійкої мотивації до навчальної діяльності, є зміст навчального матеріалу; організація навчальної діяльності; колективні форми навчальної діяльності; оцінка навчальної діяльності; стиль педагогічної діяльності вчителя.

Авторитарний стиль формує «зовнішню» мотивацію учіння, мотив «уникнення невдачі», затримує формування «внутрішньої» мотивації. Демократичний стиль педагога, навпаки, сприяє «внутрішній» мотивації; а

потурання (ліберальний) стиль знижує мотивацію учіння і формує мотив «надії на успіх» [2, с. 262– 264].

Причинами відсутності мотивації у дитини можуть виступати: страх, перевантаження, невідповідність методів навчання потребам сучасної дитини, критика її дій, надмірна опіка, неготовність до навчання.

Недостатня психологічна готовність призводить до невдач, дитина починає сприймати навчання як надмірне навантаження. Вона старанно виконує всі вказівки вчителя, а в неї все одно виходить погано, і замість очікуваної похвали дитина отримує постійні зауваження. Не дивно, що все це швидко набридає дитині і вона втрачає інтерес до школи. Якщо в дитини все виходить, якщо батьки й учитель часто хвалять її, то навчання для неї буде пов'язане з відчуттям успіху, а успіх – важливе джерело позитивного ставлення до будь-якої справи, тому що завдяки успіху людина стверджується у власних очах і очах інших значущих людей, зростає її компетентність, – і в результаті діяльність, яка дитині вдається, викликає значний інтерес.

Серед причин спаду мотивації молодших школярів до навчальної діяльності слід відзначити наступні:

- відношення учня до вчителя;
- відношення вчителя до учня;
- особиста значимість предмета;
- розумовий розвиток учня;
- продуктивність навчальної діяльності;
- нерозуміння мети навчання [3].

Важливим фактором навчальної діяльності школярів є формування внутрішньої мотивації. Адже при наявності внутрішньої мотивації задіюються такі внутрішні фактори особистості, як потреби, інтерес, допитливість, задоволення. Учень навчається, не очікуючи на зовнішню винагороду. Він отримує внутрішню винагороду за рахунок підвищення почуття власної гідності, самооцінки, задоволення від того, що досягнув мети. Такий учень мало звертає увагу на оцінки чи заохочення вчителя, а працює охоче завдяки

внутрішньому інтересу, бажанню досягнути поставленої мети. Для вирішення означеної проблеми потрібно:

- намагатися не нав'язувати навчальну мету «зверху». Дитина повинна навчитись визначати мету самостійно, відштовхуючись від поставлених завдань.

- Дозволяти учням проявляти себе та свої емоції, але і не забувати про чітко окреслені межі дозволеного та забороненого.

- Довіряти дитині та надавати право вибору, не обмежуючи при цьому його свободу; нести відповідальність за особистий успіх кожного учня.

- Створювати атмосферу зацікавленості кожного учня.

- Стимулювати учнів до використання різноманітних способів виконання завдань на уроці без побоювання помилитися, одержати неправильну відповідь.

- Заохочувати прагнення учнів до самостійної роботи, аналізувати під час уроку різні способи виконання завдань.

- Обговорювати з учнями не лише те, «що ми дізналися», але й те, що сподобалось (не сподобалось) та чому; що хотілося б виконати ще раз, а що зробити по-іншому.

- Використовувати інноваційні технології, нетрадиційні методи організації освітньої діяльності.

- Створювати педагогічну ситуацію спілкування, що дозволяє кожному учневі виявляти ініціативу, самостійність і винахідливість у діяльності.

- Важливо створювати для дитини зону найближчого розвитку, а не виконувати те, що можна зробити самостійно.

- Спонукаати до порівняння, зіставлення та протиставлення фактів, явищ, правил і дій та їх узагальнення.

Вивчення мотивації та її формування полягає у вихованні мотиваційної сфери особистості учня, виявленні її реального рівня і можливих перспектив. Цей процес є цілеспрямованим, якщо вчитель періодично порівнює отримані протягом певного часу результати роботи з певного напрямку з тим рівнем, що передував формуванню [5].

Мотивація навчання складається із багатьох аспектів, які змінюються й вступають в нові співвідношення (суспільні ідеали, сенс навчання для учня, його мотиви, цілі, емоції, інтереси, рівень навчальних досягнень, когнітивні можливості). Тому становлення мотивації є не просте зростання позитивного або негативного відношення до навчання, а утворення складних структур мотиваційної сфери. Формування мотивації навчання неможливо здійснити без урахування вікових особливостей учнів і їх індивідуальних психологічних характеристик. Це означає, що педагог повинен організувати освітній процес таким чином, щоб вирішувалися завдання розвитку мотиваційної сфери учнів.

Література:

1. Додонов Б. И. Структура и динамика мотивов деятельности / Б. И. Додонов // Вопросы психологии. – 1984. – № 4. – С. 126–130.
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2002. – 512 с
3. Матюхина М. В. Мотивация учения младших школьников. – М.: Просвещение, 1984. – 198 с.
4. Ротар Г. О. Методичні аспекти підвищення мотивації навчання та навчальних досягнень учнів / Г. О. Ротар. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_ANRR_2009/Pedagogica/39964.doc.htm
5. Толызина Ю.В. Педагогика / Юлия Викторовна Толызина. – М. : Лик, 2003. – 450 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ СВІДОМОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ МАЙБУТНІХ МОРЯКІВ

Огородник Н.Є.,

*кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри англійської мови в судновій енергетиці
Херсонської державної морської академії
м. Херсон, Україна*

Принцип свідомості, або свідомого навчання сучасною наукою визнано як один із основоположних загальнодидактичних принципів, що реалізується всією організацією навчального процесу і передбачає:

- по-перше, свідоме оперування навчальним матеріалом різного характеру (мовним, мовленнєвим, лінгвосоціокультурним);
- по-друге, розуміння алгоритмів виконання певних мовленнєвих дій та особливостей їх подальшого втілення у зв'язному мовленні з урахуванням певного культурного контексту;
- по-третє, осмислене оволодіння ефективними навчальними стратегіями і тактиками [1, 2, 3, 4].

Дотримання даного принципу чітко прослідковується й у засадничих документах Міжнародної морської організації (ММО). Так, визначаючи стандарти підготовки та дипломування моряків, Конвенція ПДНВ в основу професійної компетентності серед інших складників включає поняття *understanding* [5], тобто *розуміння* як сформовану здатність осмислити й осягнути значення, зміст або сутність засвоєваних знань, умінь, навичок, а також виниклих у зв'язку з цим звичних способів дії, або звичок [6, с.203]. Інакше кажучи, вимагається свідоме набуття необхідного для майбутньої професії теоретичного і практичного досвіду, що безпосередньо й становить сутність процесу навчання у його сучасному трактуванні [7, с. 145, 148].

Ураховуючи той факт, що навчання взагалі психологічно ґрунтується на досягненні розуміння, як певного моменту, що опосередковує процес отримання

знань, надаючи йому сенсу [6, с. 20], вочевидь, що й формування комунікативної компетентності в англомовному професійному спілкуванні також має відбуватися шляхом осмисленого оволодіння всіма компонентами змісту навчання.

Зрозуміло, що завдяки свідомому засвоєнню як предметного, так і процесуального аспектів змісту такого навчання в умовах професійної освіти, передусім, розраховують досягти «усвідомлення в мові позамовного світу» [8, с. 15], в нашому випадку, певних професійних знань, здобутих майбутніми моряками англійською мовою. Безумовно, це є значним внеском у розвиток *професійної свідомості* фахівця, серед компонентів якої, саме знання, вміння та навички визнаються найважливішим засобом її формування. А спроможність здобувати знання нерідною, як-от англійською мовою, що є робочою для моряків, ще й суттєво прискорює їх професійну самоідентифікацію, як таких, що відповідають міжнародним стандартам професіоналізму.

Проте, не виключено, що також вдасться досягти й «усвідомлення самої мови» [там само], сприяючи тим самим розвитку *мовної свідомості* майбутніх фахівців, об'єктом якої є мовні знання, мовна особистість, культура мови, мовленнєва поведінка тощо. Певно, що такі досягнення, хоча й не становлять головної мети професійно орієнтованого навчання англомовного спілкування, втім є досить цінними супутніми здобутками для формованої професійної компетентності майбутнього моряка взагалі та її ключової складової – англомовної комунікативної компетентності зокрема.

У процесі навчання професійно спрямованої англійської мови майбутніх моряків принцип свідомості реалізується або через повідомлення мовних знань перед англомовною мовленнєвою практикою або після попередньо відпрацьованих мовних зразків залежно від обраної моделі заняття. Значній категорії курсантів це забезпечує краще розуміння здійснюваних дій та операцій з мовним матеріалом, що є сприятливим для вирішення як професійних, так і повсякденних комунікативних задач на борту судна. Англомовна комунікативна

компетентність, що набута свідомо, забезпечує сталість сформованих навичок і вмій, а також уможливорює самоконтроль і самокорекцію.

Для забезпечення усвідомлення того чи іншого мовного явища в методичній літературі радять:

- моделювати ситуації спілкування таким чином, щоб якнайкраще проілюструвати призначення цього явища та особливості його вживання;
- повідомляти в лаконічній інструктивній формі правила, що полегшують розуміння форми, значення і функції засвоюваного явища;
- визначати та звертати увагу на характерні ознаки явища для побудови орієнтовної основи дії та її самостійного регулювання у процесі виконання;
- залучати та спиратися на різноманітні мовні засоби, а також контекст задля усунення багатозначності [3 с. 111; 4, с. 83-84;].

На авторитетну думку психологів, розуміння – це «інтерпретативна діяльність». Усвідомити будь-що означає відтворити це в уяві, рефлексуючи та розтлумачуючи на власний розсуд з тим, щоб бути здатним користуватися набутими знаннями в нових умовах [9, с. 114].

Проте, у світлі сучасних устремлінь до практичного володіння мовою чітко позначилася тенденція до фактичної відмови від необхідності глибокого усвідомлення системи виучуваної мови та використання граматичних правил у якості основи для побудови власних висловлювань. Доцільним визнається зводити до мінімуму кількість мовних, або некомунікативних вправ, уникати надмірностей у тлумаченнях та роз'ясненнях, залучати так звану «педагогічну граматику» (доступно інтерпретовані граматичні явища) і, забезпечивши мінімально достатні відомості про ті чи інші мовні явища, братися до формування на їх основі необхідних мовленнєвих автоматизмів, переходячи таким чином від свідомого до підсвідомого та розвантажуючи свідомість [2, с. 23; 3, с. 111; 4, с. 84]. Тим більше, що актуальні на сьогодні підходи до навчання іноземних мов, такі як комунікативно-діяльнісний, компетентнісний, рефлексивний, когнітивно-комунікативний та інші, переважно поєднують як свідомі, так і підсвідомі способи практичного оволодіння іншомовним

мовленням, з наступними самооцінкою та самоконтролем успішності власної комунікативної діяльності [3, с.83-85].

Література:

1. Сафонова В. В. Методика обучения иностранным языкам. Языковая педагогика в схемах и таблицах. Тема: Социокультурные аспекты современного языкового образования // Методические тетради / Виктория Викторовна Сафонова. – [3-е изд.] – М. : Еврошкола, 2008. – 80 с.

2. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О. Б. Тарнопольський, М. Р. Кабанова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 256 с.

3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

4. Основы методики обучения иностранным языкам : учебное пособие / Н.Д. Гальскова, А.П. Василевич, Н.Ф. Коряковцева, Н.В. Акимова. – Москва : КНОРУС, 2017. – 390 с.

5. STCW. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1995 (amended in 2010). – London. – IMO, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.seajobs.ru/sea_programms/STCW95.pdf

6. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.

7. Новиков А.М. Педагогика: словарь системы основных понятий. – М.: Издательский центр ИЭТ, 2013. – 268 с.

8. Селігей П.О. Структура й типологія мовної свідомості // Мовознавство, 2009, № 5. – С. 12-29.

9. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. – М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. – 384 с.

ГУМАНИТАРНЫЕ ДИСЦИПЛИНЫ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

Одинцова Т.А.*Старший преподаватель кафедры общих дисциплин**Луганский национальный аграрный университет**г. Харьков Украина*

Система образования призвана решать две разные задачи. Первая — это передать известные знания. Это происходит при подготовке специалистов в определенной области и реализуется в монологической парадигме обучения, в соответствии с которой преподаватель передает ученику определенный объем знаний.

Вторая задача — воспроизвести не только сумму знаний, но и культурные традиции.

Нет сомнений в том, что преподавание общих дисциплин в высших учебных заведениях является необходимым. Это оказывает большое влияние на развитие личности студента в профессиональном и культурном контексте.

В системе высшего образования наряду с преподаванием специализированных предметов должно быть место для такого предмета, целью которого является расширение картины мира в целом.

Сейчас мы живем в мире, где взаимодействуют разные культуры. Поэтому перед образованием возникает новая задача — обеспечить язык для понимания другой культуры на основе участия в собственной культуре и быть готовым к межкультурному диалогу. Это можно сделать посредством понятного языка.

Что такое межкультурный диалог? Личность раскрывается, как отметил М. М. Бахтин, только во взаимодействии с другими: «Быть — значит общаться диалогически... не быть — не быть услышанным.... Быть — значит быть для другого и через него для себя» [1, с.338].

Образование понимается в двух аспектах — как вхождение в мир культуры и как распространение информации. В первом случае воспитание понимается как

процесс формирования личности путем расширения ее присутствия в культурном пространстве, во втором — как отдельный от формирования личности процесс формального обучения новым знаниям [2, с.65].

Очевидно, что в настоящее время общение на иностранном языке является необходимостью, но оно невозможно как без понимания другой культуры, так и без знания иностранного языка в профессиональной сфере. Полный обмен научно-технической информацией невозможен без профессиональных знаний. Конкуренспособные квалифицированные специалисты сегодня должны уметь не только читать и переводить литературу по специальности, но также иметь достаточные навыки и умения, чтобы вести дискуссии на профессиональные темы, выступать на конференциях, делать презентации, слушать лекции и доклады на иностранных языках. Языки, чтобы найти нужную информацию в Интернете или любых других источниках на иностранных языках, чтобы выразить свое мнение самостоятельно.

Опыт практической работы показывает, что случайные ситуации общения на иностранном языке возникают очень редко. Большинство ситуаций создаются тьютором искусственно, и поскольку все параметры ситуаций похожи на естественные, это приводит к появлению соответствующего коммуникативного намерения и программы для решения коммуникативной проблемы.

Нельзя сводить ценность образования к системе перехода знаний, потому что образование должно стать основой для формирования личности. Это определяет две функции образования: с одной стороны, образование способствует свободной самореализации личности; с другой стороны, образование развивает социальную адаптацию. [3, с. 247]

Любой процесс обучения в системе образования, включая подготовку специалистов в любой конкретной области, должен включать гуманитарные дисциплины, среди которых английский является особенно важным. Задача по обучению английскому языку направлена не на то, чтобы преподавать грамматику или доверять мнению учителя, а на том, чтобы поддерживать диалог, принимать участие в конференциях, академической мобильности,

решать профессиональные задачи, выражать свою позицию и понимать позицию другого человека и традиции другой культуры.

Література:

1. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. — М.: Искусство, 1979. — 424 с.
2. Карпицкий Н.Н., Тарнапольская Г.М. Личность в современной практике образования: монография. — Рига: «Другая Европа», 2015. 142 с.
3. Борисова О. В. Социальная антропология: учебник для вузов. — К.: Издательство Кондор, 2017. — 412 с.

УДК 377

Педагогічні науки

ПОРТФОЛІО – ФОРМА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА КОЛЕДЖУ

Омельченко В.П.,

*викладач Козелецького коледжу ветеринарної медицини
Білоцерківського національного аграрного університету
смт. Козелець, Чернігівська область, Україна*

В педагогіці очевидна тенденція пошуку ефективних методів оцінки діяльності викладачів, з метою підвищення їх особистої активності. Тема портфоліо займає останнім часом важливе місце в освітніх дискусіях, воно є одним з прогресивних методів оцінки досягнень викладачів.

Портфоліо (від французького *porter* – викладати, формувати, нести і *folio* – лист, сторінка) – досьє, збірка досягнень. Його перевага перед усіма адміністративними способами контролю та стимулювання ділової активності, в тому, що воно «потрібне» в першу чергу не адміністрації, а викладачу. Портфоліо є необхідним в ролі ділового методу самоорганізації, самооцінки, саморозвитку і самопрезентації викладача.

Портфоліо формують для накопичення і фіксування інформації про індивідуальні досягнення.

Слово «портфоіо», як і сама ідея зібрання робіт не є винаходом ХХІ століття. В минулому столітті цим італійським словом називали альбоми з фотографіями, а в епоху Ренесансу художники і архітектори привозили з собою «портфоліо», коли вони заявляли свої претензії на місце в академії мистецтв або на будівельний проект. За допомогою представлених в портфоліо документів можна було скласти враження не тільки про якість роботи, але й про професіоналізм претендента.

Одним із завдань методичної роботи в коледжі є підвищення мотивації викладача, щодо ефективної самооцінки діяльності, тобто викладач повинен сам оцінити свою діяльність.

З цією метою застосовуються інноваційні педагогічні технології, такі як професійне педагогічне портфоліо. Це форма оцінки самоосвітньої діяльності викладача в міжатестаційний період.

Мета створення портфоліо:

- визначення динаміки значимих самоосвітніх результатів в цілому;
- відслідковування індивідуального прогресу викладача;
- демонстрація здібностей до практичного застосування надбань;
- систематизація досвіду;
- о'єктивніша оцінка професійних умінь;
- допомога в атестації, в отриманні вищої категорії, вищої посади при участі в конкурсі.

Портфоліо вирішує ряд завдань методичної роботи:

1. розвиває і підтримує мотивацію готовності викладача до самоосвіти;
2. поширює можливість самонавчання;
3. фіксує зміни і зростання за певний час.

Портфоліо використовується як форма оцінювання результатів діяльності викладача, пов'язана з вивченням рівня професійного зростання в міжатестаційний період та підсумкового оцінювання в процесі атестації. Робота над портфоліо підвищує рівень самоосвіти. Викладач представляє, захищає свої досягнення в процесі педагогічної діяльності. Важливим є те, що досягнення треба не тільки оцінювати,

а й документувати. Таким чином викладач додатково заохочується до самоназвчання. Він демонструє свої досягнення під час відкритих занять, на засіданнях циклових комісій, методичної ради, педагогічної ради, на педагогічних конференціях.

Існують різні види портфоліо:

- портфоліо – звіт (збирається інформація за певний період, наприклад міжтестастійний);
- тематичне портфоліо (містить матеріал стосовно роботи з однієї теми);
- портфоліо досягнень (містить кращі роботи, нароби, результати педагогічної діяльності).

Портфоліо викладача містить:

- портрет викладача;
- анкету;
- опис власного досвіду роботи;
- розробки, презентації відкритих занять, виховних заходів;
- методичні розробки, творчі роботи;
- доповіді на педагогічні конференції;
- науково-дослідницькі роботи, доповіді на студентські конференції;
- доповіді на засідання циклових комісій, засідання методичної ради, педагогічної ради, інші засідання різного рівня;
- публікації;
- авторські розробки (навчальні програми, посібники, положення);
- творчі досягнення.

Такий вид методичної роботи, як портфоліо, дає можливість побачити роботу викладача і є одним із засобів формування професійної компетенції.

Портфоліо – це як методичний паспорт, який створюється завдяки можливостям сучасної техніки.

Завдяки портфоліо оцінюється характер роботи, окремі розділи, рубрики, презентації (актуальність, глибина опрацювання, наявність дослідницької роботи, використання сучасних освітніх технологій, професійний досвід,

результативність через досягнення студентів, формування висококваліфікованого спеціаліста).

Створення портфоліо – це творчий процес, який дозволяє оцінити роботу викладача.

В деяких навчальних закладах створюють портфоліо студентів і це дає можливість випускнику представити себе роботодавцям.

Портфоліо є не тільки сучасною ефективною формою оцінювання, але й виконує певні функції:

- сприяє розвитку самостійності, відповідальності, ініціативності, як основного чинника підвищення ефективності навчальної, виховної, методичної діяльності;

- дозволяє вдосконалювати методичну роботу;

- забезпечує можливість демонстрації своїх досягнень.

Портфоліо складають як в електронному вигляді, так і на паперових носіях.

Використовуючи портфоліо як форму оцінки результативності діяльності викладача, впевнимось, що така форма методичної роботи відображає прогнозовані результати, яких очікує викладач, містить зразки робіт, матеріали, що дають можливість оцінити роботу адміністрацією, студентами, громадськістю. Це є представлення професійного саморозвитку, що формує особистісний стиль діяльності, методичну культуру, дає можливість побачити і прослідкувати професійне зростання, виявити цінний досвід.

Портфоліо – це комплекс документів, що представляє сукупність індивідуальних досягнень викладача, які він може подати зацікавленій особі.

Література:

1. Балыкина Е.Н. Оценочное электронное портфолио студента по предмету // <http://www.school.holm.ru/studyabroad>

2. Центр проблем развития образования Белорусского государственного университета // www.charko.narod.ru

3. Золотов Д.В. Использование информационных технологий в педагогической диагностике с применением технологии «Портфолио» // http://edu.of.ru/ftip/default.asp?ob_no=9148

4. Васильченко Л. Технологія портфоліо в освіті // Управління школою № 13. 2007 р.

5. Калмыкова И.Р. Портфолио как средство самоорганизации и саморазвития личности // Образование в современной школе. – 2002. – № 5. – С. 23-27.

6. Онопрієнко О.В. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання на засадах компетентнісного підходу. – Умань, 2010.

7. Пінчур О.М. Метод «Портфоліо» як засіб формування рефлексивної культури майбутнього дизайнера [Електронний ресурс].

